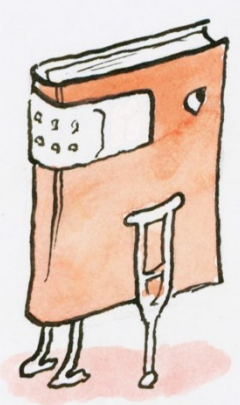

Anne
Ljungdahl

BOOKLEK

BOKLEK

av Anne Ljungdahl

*I leken befinner sig barnet alltid över sin medelålder, över sitt dagliga beteende;
i leken är det som om barnet vore ett huvud högre än sig självt.*

Vygotskij, L. S. (1978)

Tredje omarbetade upplagan, 2025

Bokomslag: Fibben Hald

Redaktör: Linnéa Jönsson

Textbidrag: Cajsa Broström

Bildredigering: Rebecca Risén

Alla fotografier och illustrationer utöver bokomslag av författaren

Region Västmanland, Kultur och ideell sektor

ISBN 978-91-527-9789-1

Detta verk är tillgängligt under licensen Creative Commons Erkännande Icke Kommersiell Dela På Samma Villkor 4.0 Internationell (CC BY-NC-SA 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed sv>

Innehåll

BOKLEK	1
Presentation av författaren	4
Inledning	5
Mål med metodstöd till Boklek	6
Avgränsningar	6
Syftet med biblioteks- och bokintroduktioner genom Boklek	7
Dialog och boklek	10
1. LEK PÅ BIBLIOTEK	11
1.1 Våga leka med barn på bibliotek.....	12
1.2 Varför saknades det biblioteks- och bokvisor?	15
2. BIBLIOTEK- OCH BOKSKOLOR	16
2.1 Blomman – Bokskolan i Västerås	18
2.2 Erfarenheter från den första omgången boklek/bokskola.....	22
2.3 Bokkatten – ett belöningsmärke	23
3. MÅLET ATT LÄRA – Metodstöd för biblioteket som kunskapscentrum	26
3.1 Boksagor och boklekar.....	27
3.2 Bokvisor	33
4. MÅLET ATT FRÅGA OCH HITTA – Metodstöd för biblioteket som informationscentrum	36
4.1 Boksagor och lekar.....	37
4.2 Bokvisor	45
5. MÅLET ATT VISTAS – Metodstöd för biblioteket som socialt centrum	47
5.1 Boksagor och lekar.....	48
5.2 Bokvisor	49
6. MÅLET ATT LÅNA – Metodstöd för biblioteket som kulturcentrum	51
6.1 Boksagor och lekar.....	52
6.2 Bokvisor	56
7. NYA GODA EXEMPEL PÅ BIBLIOTEKS- OCH BOKINTRODUKTIONER	59
7.1 Västmanland.....	60
7.2 Nya goda exempel från resten av landet	67
8. ÖNSKEMÅL FÖR FRAMTIDEN	71
9. REFERENSER	74
9.1 Tryckta publicerade källor	75
9.2 Elektroniska publicerade källor	78

Presentation av författaren

Anne Ljungdahl, född 1950, har ägnat hela sitt yrkesliv till att på olika sätt arbeta med och utveckla barn- och skolbiblioteksverksamhet. Från 1970-talet och fram till idag har hon varit verksam som bibliotekarie, barnbibliotekskonsulent, förskolekonsulent, chef för barn- och ungdomsbiblioteket i Västerås, projektledare, utvecklare, sakkunnig hos Myndigheten för skolutveckling, skolbiblioteksutvecklare, skolbibliotekarie med mera.

1997 fick hon pris som årets svenska barnbibliotekarie av Rabén och Sjögrens förlag. Under 2000-talet arbetade Anne Ljungdahl som utvecklare för personalen vid Västerås stads förskolor, grundskolor och gymnasieskolor samt skolbibliotek. År 2000 fick hon ta emot Västerås stads pedagogiska pris. 2004 fick Anne Bibliotekstjänsts stora läsfrämjandepris. Några år senare fick Anne i egenskap av sakkunnig hos Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att starta Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling samt skolbibliotek (NCS). 2014 fick Anne Myndigheten för tillgängliga mediers (MTM) stora pris Amy-priset (numera Läsguldet).

Anne är en person som ständigt ser nya möjligheter och har en fenomenal förmåga att koppla ihop olika frågor, hon kan se hur delarna och helheten hör ihop. Ingenting är omöjligt för Anne och hon är fylld av kreativa och innovativa idéer som hjälper henne att göra allt för att förverkliga sin vision.

När Anne officiellt gick i pension 2015, fortsatte hon ändå att på deltid arbeta med skolbiblioteksutvecklingsfrågor och hade i några år en tjänst som skolbibliotekarie på Pettersbergsskolan i Västerås med elever från förskoleklass till årskurs 9. Skolbiblioteket fick senare utmärkelsen *Skolbibliotek i världsklass* av fackförbundet DIK (2021). Idag bor Anne i Gröndal, Stockholm.

Cajsa Broström, februari 2025

Inledning

När jag som nybliven barnbibliotekskonsulent för barnomsorgen i Västerås 1988 bjöd in sexårsgrupper på biblioteken i Västerås inspirerades jag av Oscar, 6 år:

“Det förstår du väl att mattan aldrig varit i vårt hus förut, svarade Oscar till mig på min fråga varför han gick runt i husets alla rum med sin nya trasmatta.”

Att en trasmatta kan vara levande för en sexåring stämde med det jag lärt mig om barns inläring och lek.

Jag testade att berätta för barn i biblioteket om böcker som var levande och lät barnen leka att de var böcker. Direkt märkte jag att alla barn lyssnade mer aktivt och intensivt. En flicka frågade om ”böcker är allergiska?”. När jag svarade ja började barnen föreslå vad böcker inte tål. (Leken 3.1.1 *Allergi* föddes!)

Efter hand ville bibliotekspersonal i Västerås själva ta över som lekledare. *Boklek* (1991) skrevs med syftet att vara ett metodstöd för att introducera bibliotek och böcker för barn. Metoden Boklek skapades i dialog med barn och boken *Boklek* sålde snabbt slut. Flera bibliotekarier som jag pratat med sedan dess har berättat att just arbetet med boklek var en av deras roligaste arbetsuppgifter! 2025 bjuder Västerås stadsbibliotek fortfarande in förskoleklasser till biblioteksskola (se kapitel 7).

En bok för alla gav 1993 ut den andra omarbetade upplagan av *Boklek* (1993) efter att många vuxna hade deltagit i workshoppar och studiedagar om metoden som riktades till skol- och bibliotekspersonal. Nya lekar och visor om böcker och bibliotek skapades då med mycket skratt i dialog med barn, bibliotekarier och pedagoger.

Nu 30 år senare upptäckte jag att de lekar och sagor som vi tidigare skapat fortfarande används av biblioteksmedarbetare som lärt sig dem av äldre kollegor och utvecklat dem vidare. Däremot var det många som inte hade tillgång till boken *Boklek*. Idag saknas det även nyare metodstöd för att introducera de numera delvis digitala biblioteken. Efter att ha blivit uppmuntrad av Klas Olsson och Pia Carlsson på Norbergs bibliotek tog jag kontakt med Cajsa Broström på Region Västmanland och Anna Hällgren på Kulturrådet samt Birgitta Alm, pensionerad bibliotekskonsulent som precis som jag ingår i ”Skolbiblioteksgruppen”. Denna grupp består av pensionerade engagerade biblioteksutvecklare som fortfarande tar korta uppdrag. Alla i gruppen uppmuntrade mig och gav mig stöd för att själv revidera och uppdatera den gamla *Boklek*-boken.

När jag frågade på skolbib@lists.sunet.se, som är en e-postlista för de som vill diskutera, ställa frågor och utbyta erfarenheter som rör skolbibliotek (med skolbibliotek menas i sammanhanget allt från förskolebibliotek till skolbibliotek i grundskola), om det fanns ett intresse av att uppdatera och digitalisera *Boklek* svarade bland annat Monica Nilsson-Ehrenstråle, grundare av Skolbibliotek Syd och som också driver bloggen [Skolbiblioteksresursen](#).

“Ja! Din bok var/är en pärla! Alla mina introduktioner med de yngre barnen byggde på din bok! Det där med att böja på bokryggarna blev så väl illustrerat i och med att barnen fick göra rörelser till all den där lärdomen man öste ut via lekens hjälp. Tack för denna genialiska

bok som gör att man med rörelser kan leka in kunskap i bibblan! Absolut värd att uppdateras och även publicera digitalt! Kör hårt!”

Region Västmanlands kulturutvecklare Cajsa Broström gav mig i uppdrag att uppdatera *Boklek* och vi arbetade i dialog med den nationella fortbildningsplattformen Digiteket, för att biblioteks- och bokintroduktioner för barn och unga från boken skulle kunna publiceras igen digitalt under 2025.

I samband med arbetet med nya *Boklek* har Cajsa Broström på Region Västmanlands biblioteksutveckling samlat in beskrivningar kring hur biblioteken i Västmanland arbetar med metoden Boklek och biblioteksskola idag. Även jag samlade in fler nya exempel. Alla dessa beskrivs i kapitel 7.

Arbetet har finansierats med medel från Kulturrådets Läsfrämjandelyft för folkbibliotek. Arbetet med att revidera *Boklek* har skett i tacksam dialog och med stor hjälp av Linnéa Jönsson, redaktör på Digiteket.

Mål med metodstöd till Boklek

Boklek inleds med stöd att leka på bibliotek samt råd om hur du kan organisera biblioteks- och bokskolor. I den nya versionen har metodstöden sorterats alfabetisk och delats upp utifrån fyra mål:

- *ATT LÄRA. Biblioteket som kunskapscentrum*
- *ATT FRÅGA OCH HITTA. Biblioteket som informationscentrum*
- *ATT VISTAS. Biblioteket som socialt centrum*
- *ATT LÅNA. Biblioteket som kulturcentrum*

Dessa mål fann jag i *Studier av barn- och ungdomsbibliotek: En kunskapsöversikt* (Rydsjö, K. & Elf, A. 2007) och även Harryson, E. & Joëlson, E. använder dessa mål i sin magisteruppsats *Utan biblioteket, det är tråkigt: En grupp flerspråkiga barns interaktion med tre bibliotek* (2006). Denna tredje omarbetade version av *Boklek* avslutas med nya goda exempel och önskemål för framtida utveckling.

Avgränsningar

Denna version av *Boklek* har följande avgränsningar:

- Fokus är på biblioteks- och bokintroduktioner för sexåringar och yngre barn. Även om det behövs biblioteks- och bokintroduktioner även för äldre barn så ingår de inte här. Om boken skulle innehålla övningar för äldre barn skulle den ha blivit mer omfattande och en annan typ av bok. En del av lekarna i boken går säkert att använda även för andra åldrar än de tilltänkta, om de anpassas efter målgruppens behov.
- Boken utgår främst ifrån metodstöden i *Boklek* (1993) men vissa lekar och övningar som inte är relevanta längre är borttagna från denna tredje omarbetade upplaga.

- Jag har lagt till några nyare exempel. Detta ska ses som ett axplock. Boken är ingen inventering över allt som genomförs i Sverige för att stimulera sexåringar och yngre barn till att läsa och använda bibliotek.
- Under kapitlet ATT LÄRA är fokus främst på att behandla böcker bra.

Syftet med biblioteks- och bokintroduktioner genom Boklek

Varför ska folk- och skolbibliotek fortsätta att genomföra biblioteks- och bokintroduktioner för barn? Det behövs om vi i framtiden ska fortsätta få nya låntagare och besökare till våra bibliotek. Nedan redovisas flera anledningar till varför.

Lagar

Det finns stöd i flera lagar som reglerar både folk- och skolbibliotekens arbete med barn. De lyfter vikten av att arbeta med barns tillgång till bibliotek och böcker:

FN:s Barnkonvention om barns rättigheter (1989) innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Den blev svensk lag 2020 och där slås det bland annat fast att alla barn har samma rättigheter och lika värde.

Det finns tre juridiska aspekter som tycks påverka huruvida vissa omyndiga kan ges rätten att ingå ett låneavtal (läs bibliotekskort). De tre aspekterna är:

- bedömningen av barnets mognad,
- individens avtalsförståelse och
- nyttan ett låneavtal kan innebära för den omyndige.

Broms, S. resonerar i sin bok *Biblioteken och juridiken* (2021) kring barnets mognad och avtal enligt följande: "Biblioteket torde emellertid kunna ingå ett låneavtal med ett barn som är tillräckligt moget för att inse följderna av avtalsförbindelsen. Barnet måste alltså kunna förstå lånevillkoren. Om man utgår ifrån att lån på bibliotek medför nytta för den omyndige, är det ganska troligt att förmyndaren ger sitt samtycke. På så sätt kan barnet få ett lånekort och därmed möjligheten att låna utan att förmyndaren skriver under en förbindelse."

Citatet nedan är barnröster ur rapporten *Prövning och analys av barnets bästa när det gäller tillgång till ett eget bibliotekskort* av Gustafsson-Wallin, M. (2021).

"Det blir lättare i skolan om man läser, och att de som inte får ett lånekort kanske klarar sig sämre i skolan. Det kan bli dyrt att inte ha lånekort för då kanske föräldrarna måste köpa böcker. Det blir svårare att utveckla sitt språk för det är viktigt att träna sig på att läsa. Det kan vara svårare att söka och hitta information om man inte har lånekort."

Den samlade bedömningen om vad som är barnets bästa i frågan som prövats är att alla barn från och med förskoleklass per automatik borde få tillgång till ett eget bibliotekskort, oavsett vårdnadshavares underskrift eller inte. Gustafsson-Wallin, M. har också tagit fram webbkursen [Barns rätt till bibliotek som finns på Digiteket](#).

Svensk bibliotekslag (2013:801) innehåller bestämmelser för både folk- och skolbibliotek. Folkbibliotekens uppdrag är att verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken ska främja läsning och tillgång till litteratur. Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov. Särskild uppmärksamhet ska ges åt personer med funktionsnedsättning, de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska. Biblioteken ska främja barns och ungdomars språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar och erbjuda dem att avgiftsfritt låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur.

Stärkta skolbibliotek, prop. 2023/24:164 innehåller förslag om ändringar i skollagen (2010:800). Dess huvudsakliga innehåll är att stärka elevers tillgång till ändamålsenliga skolbibliotek som är bemannade med fackutbildade skolbibliotekarier.

Manifest

IFLA:s/Unescos folkbiblioteksmanifest (2022) anger att folkbibliotekets huvuduppdrag är att verka för information, läskunnighet, utbildning, inkludering, samhällsengagemang och kultur. Folkbiblioteken bidrar därigenom till de globala målen för hållbar utveckling (Agenda 2030) och uppbyggandet av mer jämlika, humana och hållbara samhällen genom att bland annat: skapa och stimulera läsvanor hos barn från födelsen till vuxen ålder samt initiera, stödja och delta i läskunnighetsfrämjande aktiviteter och program för att bygga upp läs- och skrivfärdigheter samt underlätta utvecklingen av medie- och informationskompetens och digitala färdigheter för alla människor i alla åldersgrupper, vilket möjliggör ett välinformerat och demokratiskt samhälle.

Öka barns läsförståelse

Kunskap hos barn om tillgången till kostnadsfria och bra böcker ökar läsningen och läsförståelsen. Nedan hänvisas till undersökningar som visar på att läsförståelsen behöver bli bättre i Sverige.

Den internationella kunskapsmätningen PISA, som bland annat mäter läsförståelse bland femtonåriga skolelever, [visar att femtonåringar i Sverige presterar sämre i läsförståelse](#) än vid den senaste undersökningen 2018.

En annan internationell mätning är PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study), som undersöker läsförståelse och attityder till läsning hos elever i årskurs 4. I den senaste internationella jämförelsen framgick att barn i årskurs 4 har försämrade resultat i jämfört med den förra PIRLS-mätningen 2016 och att [barn som inte talar svenska hemma har en sjunkande läsförståelse i Sverige](#). Studien visar också att läsförståelsen är lägre hos elever som har svåra hemförhållanden och/eller går på skolor där många av eleverna har sämre socioekonomiska förutsättningar. Effekterna är lätta att förutse, de som har sämst förutsättningar är de som kommer att halka efter mest. Pojkar halkar ofta efter mer än flickor, vilket det finns [flera förklaringar till](#). Barn vars vårdnadshavare har kapacitet att kompensera för det som skolan misslyckas med gör det men för barn som har svåra hemförhållanden så halkar de hjälpslöst efter när det kommer till läsförståelse. Därmed uppfyller inte skolan och inte heller biblioteket sitt kompensatoriska uppdrag.

Barn föds inte med att veta hur bibliotek och böcker fungerar. Barn och deras vårdnadshavare behöver uppmuntras till att komma till biblioteket och de behöver få känna sig välkomna. Det gäller särskilt för barn som inte pratar svenska i hemmet. Barn behöver få stöd för att få uppleva och lära sig hur bibliotek och böcker fungerar.

Samverkan

Boklek och biblioteks- och bokskola kan skapa möjligheter till samverkan mellan skola, folkbibliotek och skolbibliotek för att introducera bibliotek och böcker för barnen.

[Flernivåsamverkan främjar barnets bästa](#) (2023) är en delrapport från Kulturrådets slutrapportering av regeringsuppdraget *Barnrätt i praktiken* som tar upp några övergripande slutsatser. Samspel och insatser från såväl kommuner och regioner som staten behövs om barnets rätt till kultur enligt barnkonventionen ska kunna uppnås.

Fantasi, lek, rörelse, musik och sagor

Det finns en risk att fantasi, lek, rörelse, musik och sagor är borttappade vid biblioteks- och bokintroduktioner trots att de är verktyg som underlättar för barns inläring.

I *Svenska barns läshistoria – uppfostran genom böcker* beskriver Johansson, K. (2023) doktorand och universitetsadjunkt Högskolan i Borås, att det numera är en skillnad från tidigare och att vi inte uppfostrar barn genom läsning utan till läsning i lika stor utsäckning som tidigare.

I *Fantasin som försvann: Om borttappade ideal i läsfrämjande insatser för barn och unga 1980 – 2020* av Riving, C, (2022) gjorde forskaren den överraskande upptäckten att fantasi saknas som motiv för läsning i statliga dokument om läsfrämjande i Sverige från 2010-talet och framåt.

Artikeln utgår från hypotesen att fantasi är en central mänsklig förmåga men att den nedprioriteras i dagens kulturpolitiska klimat. Studiens syfte är att med stöd i de empiriska resultaten föra en diskussion kring fantasins betydelse både i synen på barns och ungas läsning och i samhället i stort.

Undersökningen som Riving, C. har gjort visar tydligt att fantasins betydelse i läsfrämjande insatser har förändrats radikalt mellan åren 1980–2020. Det mest uppseendeväckande är att fantasi tidigare under 1980- och 90-talet hade en självklar plats i statliga dokument om läsfrämjande insatser men att begreppet försvinner nästan helt på 2010-talet. Riving visar också att fantasi ges olika betydelse i professionella och populära sammanhang, att det alltmer kommit att associeras till de små barnens värld, i stället för att betraktas som en nödvändig psykologisk förmåga och att något sker när begreppet fantasi istället ersätts med kreativitet. Metoderna i Boklek använder fantasin som utgångspunkt.

Dialog och boklek

Boklek är inte en traditionell metodbok som ska genomföras exakt. Boklek kan mer ses som en bok som ska inspirera till lärande genom lek, dans och teater. Boklek vill inspirera till utveckling, variation och fortsatt dialog!

Det är lätt att förstå skillnaden mellan att läsa en bok om danssteg och utföra dem med glädje, lust, rörelse, musik och känsla.

I arbetet med *Boklek* och med hjälp av Lennart Hellsings citat nedan har jag förstått att dialoger är särskilt viktiga för mig. Stort tack Fibben Hald som gjort omslaget, Lennart Helsing och alla andra jag haft förmånen att ha dialoger med i arbetet med *Boklek*!

“Jag trodde inte böcker är som vi! Men jag förstår en bok är inte fri den måste bli som den som hittat - om inte utanpå så inuti.” (Helsing, L., 1987).

Anne Ljungdahl, februari 2025 i Gröndal, Stockholm

1. LEK PÅ BIBLIOTEK

Själv upplevde jag att detta att delta i leken var ett nytt och spännande sätt att vara tillsammans med barnen.

Jag började som en elefant i porslinsbutiken som gjorde och sa mycket dumt.

Efterhand blev jag duktigare att leka, gamla erfarenheter dök upp ur glömskan.

Åm, E. (1986).

1.1 Våga leka med barn på bibliotek

Hur börjar du?

Skriv upp numret på de lekar från kapitel 3-6 som du själv vill prova. Exempel 3.1.1 och 3.1.5. Skriv sedan upp vad som fungerade bra respektive mindre bra för barnen. Varför inte lära dig i dialog med en kollega eller delta i en workshop? Lär dig några lekar. Lek dem först själv exakt efter beskrivningen. Ta gärna av dig skorna och sitt på golvet, då går det lättare att leka. Gör lekarna igen. Anpassa lekarna till din lokal, din person, de tänkta barnens motoriska och språkliga mognad samt bakgrund.

Acceptera att ditt kroppsspråk är det bästa för just dig. Skriv upp egna stödord och gör lekarna till dina. Lek inifrån dig själv. Glöm bort den skrivna texten och kom ihåg vilka mål du arbetar med. Glöm bort dig själv och njut av att få leka. Upptäck barnen. Lita på att du avslappnat och koncentrerat kan leka precis som du en gång gjort som barn. Var generös. Det är viktigare att barn förstår, känner lust och glädje än att du följer mina råd exakt. Prova lekarna först på flera lätta grupper med färre barn. Upptäck att det går bättre om du har roligt och improviserar. När du blivit trygg i din lek kan du gå tillbaka till texten och hämta mer frön till dina lekar. Om du har glömt hur man leker, eller vill ha argument för att våga leka, rekommenderar jag att du läser någon av de böcker om lek som finns bland referenser längst bak i boken.

Använd gärna tilltalsordet "du" när du pratar med hela barngruppen. Det kan finnas barn som inte upplever sig tillhöra grupper som "alla", "ni", "gruppen" eller "barn". Ett mer utvecklat språkbruk lär sig barnen senare. Det viktigaste är att barnen lär sig vad bibliotek och böcker är och hur de fungerar.

När du börjar leka, försök göra klart för barnen att du ska leka tillsammans med dem. Annars kan barnen bli förvirrade. Tyvärr är det få vuxna som använder lek tillsammans med barn som metod för att lära ut.

Tala tydligt om för barnen när de lärt sig något nytt. Att lära sig är för barn ofta något konkret, en aktivitet eller en manuell färdighet. Att lära sig cykla, simma och att slå kullerbytta är mer tydligt än att lära sig om böcker och bibliotek.

Barn tänker på olika sätt om samma begrepp. Barns tankar påverkas av de erfarenheter de varit med om. Det innebär att barn inom ett specifikt område, som de har rik erfarenhet av, kan tänka mycket avancerat. I leken är det en fördel att du anpassar leken till respektive barns förutsättningar. Om du observerar barnen märker du direkt om de är med och förstår eller om du behöver förtydliga.

När du regisserar leken kan du med fördel, precis som barnen, använda lekens egna tempuspreteritum, dvs. *nu*, *då* och *sen* i samma andetag. Lekarna nedan är beskrivna i presens trots att jag ofta använder barnens eget magiska lekspråk: *Nu var du en bok* i stället för *Nu leker jag att du är bok*. Du har säkert hört barn som leker använder detta språk. Om vikten av att barn får tillgång till lekspråket står att läsa i *Våga satsa på leken* (Norén-Björn, 1990, s. 125).

Barn utgår från sig själva i sin relation till omvärlden samtidigt som de besjalar både levande och döda ting, både fåglar, böcker, mattor, nallar och dockor. Dessa kunskaper använder jag mig av i lekarna nedan. Nya begrepp blir lätta och roliga att förstå. Även vuxna, exempelvis forskare och författare, använder metoden när de vill förklara och berätta något komplicerat. I barnens lek kan välbekanta ting förvandlas eller förändras. Därmed öppnas många möjligheter. Tiden stannar, den riktiga världen kan vändas upp och ner, logiska resonemang gäller inte, utan i stället kan svåra begrepp förstås med hjälp av fantasins språk, till exempel att boken reser med kvittot som biljett. I leken är barnet suveränt gentemot omgivningen.

Tänk på att all kunskap även är en känsla för barn. Lek och sagor ska vara roligt och positivt! Att spänt och irriterat tillrättavisa barn med bristande konkreta bibliotekskunskaper, i ord eller med hjälp av kroppsspråk, leder till att bibliotek och böcker onödigt och olyckligt laddas med negativa känslor. I värsta fall blir det en känsla av olust, som lever kvar inom barnet hela livet, till exempel:

– Du kan inte bläddra. Du har sönder boken! Sssscchh VAR TYST och UPPFÖR dig på biblioteket!

Att sätta lås på de underbara skattkistorna, som böcker och bibliotek är, underlättar inte för barnets viktiga läs- och skrivinlärning.

Var går det att bokleka?

I Västerås lekte vi på biblioteken när de var stängda för allmänheten, oftast på förmiddagen. Vana lekledare leker även under öppettider. Det går att leka utan bibliotek i förskolans och skolans rum med hjälp av fantasin: *Nu låtsas jag att väggen är en bokhylla och...*

När och hur länge går det att leka?

Lek så länge barnen och du själv har tid och lust! Inbjudna grupper i Västerås lekte och lånade under cirka en timme per besök. Det händer då och då att vi hade improviserad boklek med barn på besök i biblioteket. Boklek kunde även vara en del av sagostunden, sagoleken eller samlingen.

Hur många lekledare?

Gör klart vid planeringsmötet för deltagande vuxna att det är du som är lekledaren. Alla vuxna får vara med och leka. Rekommendera dem att istället göra barnobservationer. Om det finns två eller flera styrande ledare märker barnen det direkt. De blir oroliga och leken slutar.

Vilka får vara med i leken?

Alla som kan leka kan leka med bibliotek och böcker. I Västerås lekte vi speciellt med sexåringar. De ville veta exakt allt samtidigt som de är kvar i fantasins värld. Fantasilekar passar bäst till yngre barn medan skolbarn föredrar lekar med tydliga regler. Att leka tillsammans med vuxna väckte stor munterhet hos barnen. Anpassa lekarna till barnens mognad och erfarenhet!

Hur stor grupp med barn ska jag leka med?

Det är svårt att ange exakt hur många barn. Det beror på om barnen är trygga med varandra och hur mycket du måste anpassa dig efter deras språkförståelse. Börja med cirka 10 barn och prova dig fram.

Kan du skapa dina egna sagor, lekar och visor?

Tänk på att denna bok inte är en lärobok med mallar som ska följas exakt för att du ska lyckas. Inspireras av lekarna i boken. Jag har valt att lista dem alfabetiskt efter de mål jag arbetar mot samt numrerat lekarna. Du som leder leken behöver ha plats för din inre fantasi och forma den så att de passar lokalen, barnen och din personlighet.

Skapa helt nya egna lekar!

Gör om omtyckta lekar och visor till lekar om böcker och bibliotek. Det finns nästan trehundra omtyckta lekar beskrivna i boken *Leka i grupp* av Wehner Godée, C. (1981):

Nummer 125. Följa John runt i biblioteket.

Nummer 233. Ett skepp kommer lastat med böcker, författare

Nummer 234. Bibliotekets härskare.

Nummer 254. Stafett med ord.

Nummer 256. Scencharader.

Tänk på att inget barn tycker om att förlora. Undvik tävlingslekar. Barn tycker om lekar där alla vinner. I Orlick, T. (1981) *Alla vinner!* finns många idéer till samarbetslekar. I *Vägen till språket* av Centerheim-Jogeroth, M. (1988) finns fler exempel på lekar och visor att fritt omskapa till boklek:

Sidan 117. Titta vad jag kan göra med mina fötter.

Sidan 183. Varför - därför – leken.

Sidan 204. Spindelnätet med bok- och biblioteks-ord.

1.2 Varför saknades det biblioteks- och bokvisor?

Allt viktigt sjunger vi om. När jag blev erbjuden att hålla studiedagar om Boklek uppmanade jag deltagarna att träna lek genom att skapa visor för biblioteks- och bokintroduktioner. Ett av mina tips var: *Ta en gammal sång och gör om texten!*

Resultatet blev 122 nya bibliotek – och bokvisor för barn! Under provisoriska former fick jag även författarna att sjunga sina visor in på kassettband. Jag har tagit med texten nedan i de visor som jag själv använt mig av. När jag själv sjunger med Bokleksbarngrupper så leker jag med barnen, böckerna och barnen får då agera under sången. Visorna finns beskrivna som metodstöd i kapitel 3–6. Varmt tack till alla okända textförfattare!

Inspireras gärna av boken *Lek en bok*, där författarna Cedervall, S., Hallgren, E. & Sundebrant, P (2024) presenterar en mängd idéer och konkreta modeller för hur drama och gemensam läsning kan kombineras för språkutveckling och estetiskt engagemang.

Programledaren, författaren och språkvetaren Lindström, F. ägnade hela sitt *Vinterprat* i P1 den 25 december 2024 åt lek och sa då bland annat att ”rent historiskt så leker vi idag mycket mindre än vad våra förfäder har gjort genom årtusendena. Och det är faktiskt verkligen illavarslande för deras lekar har nog varit avgörande för att vi har hamnat där vi är idag, i den här enastående privilegierade civilisationen. För lek är nämligen den mest komplexa, utvecklande och intelligenta av människans alla aktiviteter, atomforskning och hjärnkirurgi inräknat.”

Pramling, N., professor i pedagogik vid Göteborgs universitet, har forskat bland annat om kommunikation under förskoleåldern. Alltså hur barn sinsemellan och med vuxna kommunicerar för att till exempel upprätta och bidra till lek och andra sorters aktiviteter. Han har skrivit om lek i artikeln [Lek och lärande på bibliotek på Digiteket](#).

2. BIBLIOTEK- OCH BOKSKOLOR

När lärare förmedlar kunskaper verbalt till barn blir det ofta väldigt lite kvar i barnens medvetande.

Detta beror till stor del på att läraren har strukturerat undervisningen utifrån sitt vuxna sätt att tänka och inte utifrån barnets tankevärld.

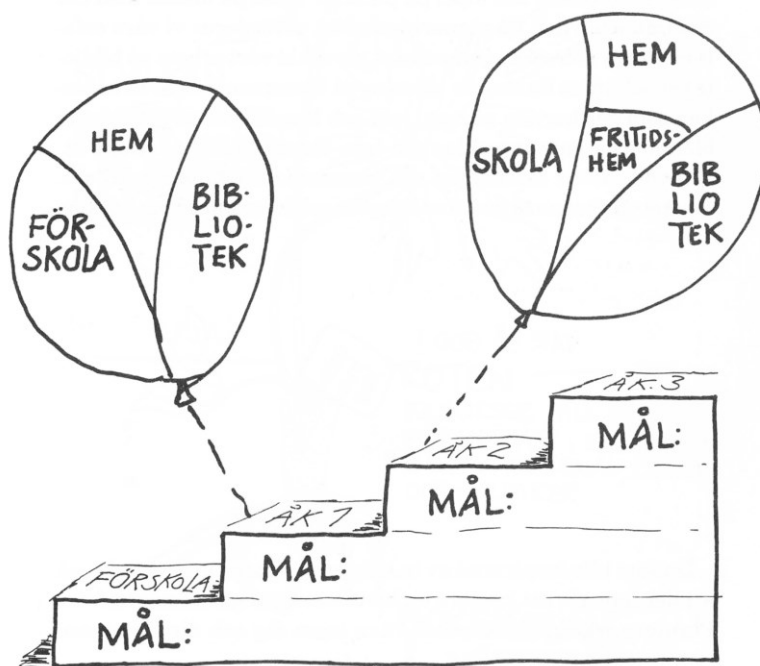
Pramling, I. (u.å.)

Boklek bygger på dialog och samarbete mellan viktiga vuxna personer kring barnen. Förutom bibliotekspersonalen är det framför allt vårdnadshavare och pedagoger som kan lyfta barnet upp på det första trappsteget i trappan som leder till kunskap om bibliotek och böcker (se bild med trappa och mål nedan). Bokskolan kräver inte extra resurser om biblioteket tidigare har en vana av att ta emot barngrupper. Det går att prioritera om och göra arbetet roligare.

Begreppet "biblioteksskola" används idag ofta istället för "boklek". Ofta avser det detsamma som bibliotekslek, boklek och bokskola. Val av ord och begrepp är viktigt. Biblioteken innehåller idag fler medier och verksamheter än utlån av böcker därav termen biblioteksskola. Däremot förmedlar ordet skola mer traditionell undervisning än lek. Risken finns att biblioteks- och bokskola blir en aktivitet som utgår från vuxnas sätt att tänka i stället för barns sätt att lära sig genom lek. Bibliotekslek kan vara ett bra ord att använda.

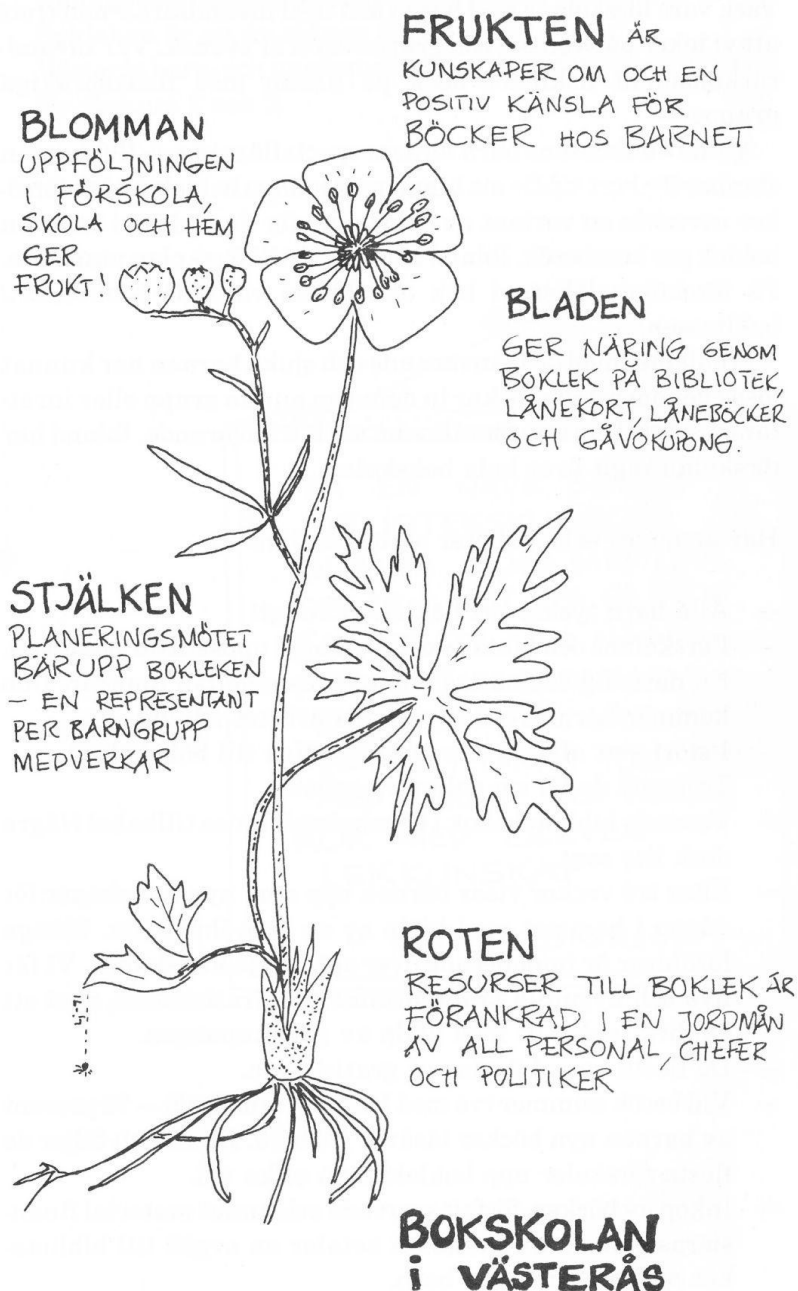
Modersmåslärare och bibliotekarier med andra språkkunskaper än svenska är viktiga samarbetspartner för att inspirera barn med fler språk än svenska. Inspireras gärna av Läsfrämjandeinstitutet och boken *Läsa för integration: en metodhandbok* (2018).

Specialpedagoger, speciallärare, logopedier och elevassistenter är viktiga personer för att kunna inspirera barn i en anpassad skola. Ofta mötte jag dessa barn i en mindre, trygg grupp eller varje elev enskilt. Se gärna Nordström, A. (2024) [Fyra filmer på 20 minuter: Om att möta och bemöta barn i behov av särskilt stöd](#).

2.1 Blomman – Bokskolan i Västerås

När jag arbetade på Västerås bibliotek i början av 1990-talet så skapade jag denna metaforiska bild för att förtydliga arbetet och tankarna bakom bokskolan.

BLOMMAN växte och förökade sig när den fick vatten och näring för att blomma.

ROTEN var fast förankrad bland resurgivande politiker och chefer inom både bibliotek och skola. Du som genomför biblioteks- och bokintroduktioner behöver ha tid avsatt för detta.

En biblioteksplan eller en läsfrämjandeplan är ett redskap. Det finns som redan nämnts en rad lagar och manifest som stödjer att resurser ska läggas på den här typen av verksamhet.

JORDEN runt blomman behövde luckras upp. Kollegor som inte leker behöver informeras om syfte, mål och arbetssätt för att kunna visa kollegialt stöd.

STJÄLKEN som var det viktiga planeringsmötet med information och utvärdering mellan biblioteket och skolan. Jag brukade bjuda in en pedagog per skola för ett möte en gång om året. Under mötena växte en gemensam bild av syfte, mål och arbete fram.

Arbetet fördelades och tid planerades. Jag beskrev syfte och mål med barnens besök och att leken är det arbetssätt jag använder. Jag tog upp de goda råd om lek som jag har beskrivit ovan. Bibliotekspersonalens ansvar var att registrera bibliotekskort, leda leken, ge pedagoger blanketter där vårdnadshavare kan ge tillstånd att barnet får låna böcker, dela ut en folder om biblioteksbesöket samt en gåvokupon som barnen fick ta med sig hem med sina lånade böcker som kunde lösas in mot en bokgåva. Förskolan fick dels en lärarhandledning, som jag tagit fram, om hur förskolan kan arbeta med bokgåvan, dels samma bokgåva som barnen.

Pedagogernas ansvar var att positivt uppmuntra barn och vårdnadshavare till att medverka i att lämna tillbaka böckerna, hämta ut bokgåvan och låna nya böcker.

Pedagogerna tipsade varandra hur de brukade informera vårdnadshavare: dela ut blanketten till vårdnadshavare, samla in blanketter och lämna över ifyllda blanketter till biblioteket. Idag finns ofta blanketterna digitalt på bibliotekets hemsida.

På planeringsmötet utvärderade vi våra erfarenheter. Vi försökte gemensamt utveckla vårt arbete på biblioteket med barnen.

BLADEN på blomman var leken som ger barnen näring, lust och kunskaper så att blomknopparna kunde utvecklas och inte vissna innan de slagit ut. I kommande kapitel finns förslag på sagor, lekar och visor som metodstöd uppställda alfabetiskt efter respektive mål. Jag brukade arbeta med ett mål i taget och börja med målet *att lära* och avslutade med målet *att låna*.

BLOMMAN var skolans och vårdnadshavarnas uppföljning. Många barn fick i efterhand rita och teckna utifrån biblioteksbesöken. Jag har fått många teckningar föreställande bibliotek med mängder av böcker.

FRUKTEN var barnens positiva känslor och kunskaper om bibliotek och böcker.

Till dig som blir inspirerad av Boklek: tänk på att det inte går att kopiera en blomma. Ta några frön och låt det gro hos dig. Använd det som du blir inspirerad av och skapa en egen blomma! "Blomfrön" går att plantera, vårda och växa inom dig och ditt bibliotek.

ANNA

HÄR PÅNA FICK VÄNNA PÅ HEMLIGHETEN I OVAL UDKA (HEMLIGHETEN VAR ETT UDKA)

ERIK

KATHIN

FRÅN VÅRT BIBLIOTEKSBESÖK 19/9-29

HÄR LIGGER VI OCH FREDÄLLE OLIKA BÖCKER

Några av teckningarna som barnen gjorde efter det första biblioteksbesöket.

Jag avslutade barnens besök med att barnen själv fick låna och vi sjöng den traditionella sången *Slut för idag* från förskolan som finns med i sångboken *Smått å Gott* av Widestrand, O. (1977).

Jag säger hej hejdå till dig

Jag säger hej hejdå till dig

Jag säger hej hejdå

Jag säger hej hejdå

Jag säger hej hejdå till dig.

Nu är det slut för idag (handklapp två gånger)

Tack och adjö för idag (handklapp två gånger)

Tänk vad tiden har gått fort

Tänk vad mycket vi gjort

Men nu är det slut (handklapp två gånger)

Slut för idag

Tack för idag

Vi ses om [x] veckor

Ha det så bra

Mitt bästa BOKLEKSRECEPT

- Ta en näve bok- och bibliotekskunskap.
- Blanda noga med lika delar lust och glädje.
- Smaksätt med några frön från blomman "Bokskola från Västerås" ovan.
- Droppa i cirka tolv barn med lärare/pedagog.
- Rör med slevan lekkunskap!

2.2 Erfarenheter från den första omgången boklek/bokskola

Alla barn verkade tycka att boklek och bokskola var roligt! Lärarna och bibliotekets personal uppskattade bokleken och en naturlig och bättre kontakt uppstod mellan barn, lärare och bibliotekspersonal. Leken kom även barnen och det övriga samarbetet mellan bibliotek och skola till del. I stort sett alla vårdnadshavare var positiva till bokskolan! Trots att de fick en del extra arbete. Varenda biblioteksbok i bokskolan lämnades tillbaka! Efter tre veckor visade barnen upp sina nya kunskaper i biblioteket för någon av vårdnadshavarna med hjälp av en kom-ihåg-lista. Många vårdnadshavare var imponerade över barnens kunskaper. Vi fick nya och nygamla låntagarfamiljer eftersom barnens nyvunna bok- och bibliotekskunskaper gjorde att även deras familjer började besöka biblioteket mer. De flesta barn hämtade ut bokgåvan.

Under läsåret 1989/90, vid det andra biblioteksbesöket, när barnen kom med sin eller sina vårdnadshavare och hämtade ut sin bokgåva, så lånade 65–75 procent av barnen direkt nya böcker. Dessutom följde de flesta förskoleklasser upp boklek på olika vis, till exempel ritade de teckningar och gjorde fler biblioteksbesök. Bibliotekets totala utlåningsstatistik ökade under åren, boklek var en av flera förklaringar till detta.

Denna positiva bild av den första satsningen på boklek/bokskola beskrivs i Nordhall, E. i examensuppsats *Utvärdering av bibliotekslek i förskolan* (1990) vid Förskollärlinjen, Högskolan i Eskilstuna och Västerås (nuvarande Mälardalens universitet).

2.3 Bokkatten – ett belöningssmärke

1992 började Västerås stadsbibliotek att använda belöningssmärket *Bokkatten*, ett koncept som jag tog fram via stadsbiblioteket i samverkan med det nationella projektet *Lust att lära*. Det blev en klar succé hos barnen. Barnen tog katten direkt till sitt hjärta för att den var ett konkret och positivt bevis för att de nu hade biblioteks- och bokkompetens. Märket visades upp för mormor, pappa, syskon, fröken och kamrater. Det sattes upp på märkestavlan

tillsammans med sim-, skid- och Mullemärkena. Många vuxna tyckte att märket var fint och barnen bar ofta märket som en brosch.

Belöningsmärket Bokkatten. Foto: Rebecca Risén ©

Idag finns inte längre kattmärken att köpa. Däremot har Akademibokhandeln tagit fram och använder ett [Läsborgarmärke](#).

När barnen kom till barnbiblioteket i Västerås 1993 tog vi fram vår stora katt av plysch, som bodde på utlåningsdisken. Katten väckte mjuka känslor hos både gamla och unga. Katten hade ett belöningsmärke på sig. Såväl mycket blyga barn som de mera livliga barnen fångades av katten och ville veta vad det var för märke som den hade på sig. Katten svarade:

– *Mjau. Det är en bokbaddare. Alla som tycker om böcker kan klara det.*

När barnen skulle gå hem och de hade packat ryggsäckarna fulla med lånade böcker brukade katten komma fram och repetera det vi hade lekt.

– *Mjau. Nu ska vi leka bokkattprovet. På det här pappret står alla frågorna. Nu börjar jag läsa. Du får svara högt! Har du lånat böcker med hem? Bra, då har du klarat första provet för att få en bokkatt. Har du lämnat tillbaka dina gamla böcker?*

– *Mjau. Säg JA för vi leker ju att du ska klara bokkattprovet. Bra. Bläddrar du i en bok så här, så här eller så här?*

Jag bläddrade inne vid bokryggen, med hela handen och med fingrarna ute i en boks hörn. Barnen svarade rätt och jag berömde dem.

– *Mjau. Hur vill böcker ligga när vi läst klart dem? Så här eller så här eller så här?*

Jag la boken på magen, ut- och invänd och med ett bokmärke. Barnen svarade alltid rätt och de fick beröm igen.

– *Mjau. Nu undrar jag om du vet ifall böcker tål mjölk, godis eller hundar?*

Om någon av barnen svarar rätt så berömde jag det.

– *Jaha, det visste du också. Bra!*

– *Mjau. Nå, hur ska en bok sättas in i hyllan? Så här eller så här eller så här?*

Jag tog en bok och satte in boken upp och ner, med ryggen ut och helt rätt. Barnen brukade rätta mig och jag berömde dem igen.

– *Mjau. Snart har vi lekt provet klart. Nu kommer de sista frågorna. Nu ska du peka. Var finns toaletten? Var finns bilderböckerna? Var finns lätt-att-läsa-böckerna? Var finns kapitelböckerna? Var finns faktaböckerna?*

– *BRA. NU har vi lekt nästan ALLA frågorna.*

– *Mjau. Du klarar bokkattprovet. Välkommen tillbaka och lämna igen dina biblioteksböcker så gör vi alla frågorna en gång till. Du kan då köpa Bokkatten om du vill OCH du får en egen fin bok i gåva av oss. Mjau hej då!*

3. MÅLET ATT LÄRA – Metodstöd för biblioteket som kunskapscentrum

Mina fingrar flyger över datorns tangenter. Jag har precis fått en idé.

Om jag är ledsen är det skrivandet som hjälper. För nu sitter jag och ler.

Dikt, kapitelbok eller novell. Vad jag än gör blir det speciellt.

När jag skriver känner jag mig fri. Orden vävs ihop till en vacker melodi.

Tyra Lundberg, 12 år (2024)

3.1 Boksagor och boklekar

Här följer alla mina olika boksagor och boklekar som handlar om biblioteket som kunskapscentrum uppställda i alfabetisk ordning.

3.1.1 ALLERGI

Förberedelser: Sitt med barnen runt omkring dig och berätta:

– *Snart ska tre böcker få resa hem till dig. Det är bra att du vet vad böcker inte tål/är allergiska mot. Kan du komma på något som böcker inte tål?*

Kommentar: Låt barnen komma med förslag. Det är bra att barnen själva får tänka. Kommer de inte i gång eller missar något kan du själv föreslå något tokigt eller viktigt. Snart haglar nya förslag:

– *Potatismos, ketchup, eld, jordgubbssaft, att tvätta sig och bada, snus, färgkriter, smör, godis, saxar, hundar, tejp, vattenglas och busiga bebisar.*

Direkt efter gör leken 3.1.4 Klappa, krama och pussa.

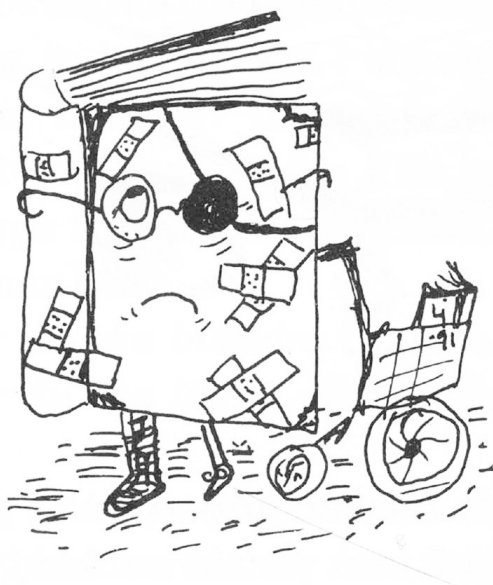

3.1.2 BOKBLOD OCH PLÅSTER

Förberedelser: Ta fram en bok som är lagad med gulnad tejp och en bok lagad med riktig boklagningstejp. Sitt med barnen runt omkring dig och berätta:

– När jag slår mig kommer det blod. Jag sätter på plåster, bandage eller gips. Efter några dagar har jag lagat mig själv och är hel. Är det likadant för dig?

– När boken slår sig och går sönder kommer det aldrig blod. Jag vet en person som lagar boken med vanlig tejp, som boken är allergiska mot. Titta här. Tejpen blir gul! Böcker behöver speciella bokplåster. Boken kan inte laga sig själv utan behöver gå till en bokdoktor. Boken tycker inte om det för boken måste ha kvar alla sina plåster alltid. Boken tycker det är fult. Tänk om du hade kvar alla dina plåster alltid! Du skulle bli alldeles full med plåster. När boken fått för många plåster dör den!

3.1.3 GYMPA och GOSEDJUR

Förberedelser: Lek först leken 3.1.4. Klappa, kramas och pussas. Ta fram en bok och ett bokmärke till alla barn samt ett utlåningskvitto. Sitt med barnen runt omkring dig, visa och berätta:

– Boken gillar när vi bläddrar i den. Då kanske boken dansar, gympar, sjunger, rider, cyklar, spelar fotboll, springer eller går. Ibland går det fort, ibland går det sakt. När du tar ute i kanten/hörnet på boken med tummen och pekfingeret har den roligt när du bläddrar. Om du tar långt här inne nära bokens rygg under bok-armarna i stället för i hörn-handen får boken ont i bladen.

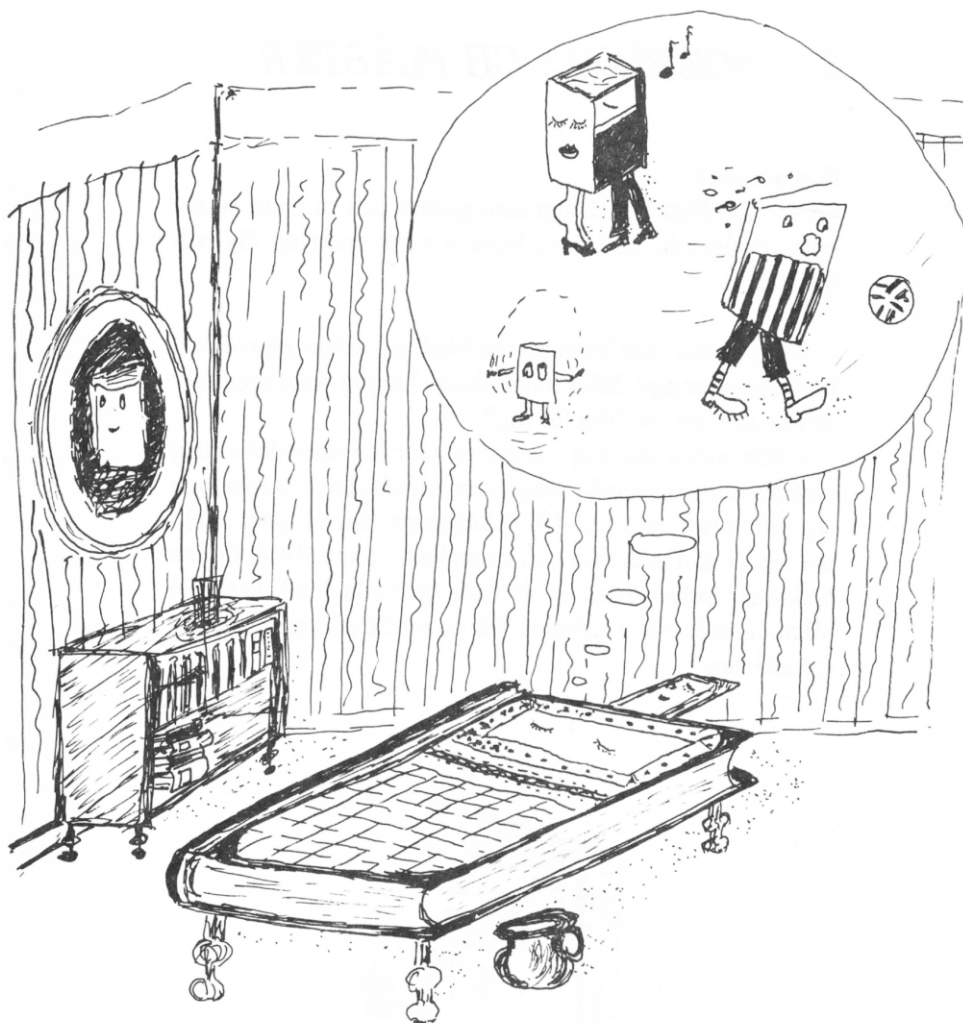
– Till slut blir boken trött. Boken vill vila sig. När boken är hemma hos dig vill den gärna ligga ned med sidorna tillsammans (Visa). Boken tycker även om att stå rakt upp som på biblioteket.

– Vet du vad det här är. Det är ett bokmärke. (Visa). Boken blir glad om den får ha ett bokmärke till snuttetrasa eller gosedjur. Nu lägger jag in bokmärket i boken. Har du några bokmärken hemma hos dig? Ibland är boken busig och använder sin biljett [utlåningskvittot] till gosedjur. Det tycker inte biljetten om, den vill ligga tryggt i en ryggsäck eller väska. Annars kommer biljetten bort och då vet du inte när boken ska åka tillbaka till biblioteket eller när du ska låna om boken.

– Nu vet du hur du ska bläddra i boken.

– Nu vet du hur du ska lägga eller ställa boken.

Kommentar: Bläddra med fingrarna med eller utan bok. Sjung eller lyssna på visan 3.2.1 *Jag läser i boken* som finns med i sångboken *Nalle Pettersson: Visor ur barnamun* av Wieslander, J. & T. (1989)

Jag undrar över böcker någon gång

kan böcker läsa och förstå en sång?

Vad vet de om varandra och sig själva?

Vad gör de på sin hylla natten lång?

Helsing, L, (1987)

3.1.4 KLAPPA, KRAMAS OCH PUSSAS

Förberedelser: Lek först 3.1.1 *Allergi* och 3.1.5 *Ont i ryggen*. Ta fram en bok åt varje barn. Lektidaren sitter med barnen runt omkring sig och berättar:

– Böcker älskar små barn. Böcker tål inte små barn som river, kastar, biter och bläddrar fel. Då gör det ont i boken. Nu ska jag visa dig vad böcker tycker om och hur du kan lära en

busig lillebror eller lillasyster hur man ska behandla böcker. Jag leker att boken är en vän. Vänner är du snäll mot. Klappa, krama och pussa boken. Bläddra mjukt med tummen och pekfingret ute i bokhörnen.

Kommentar: Låt barnen prova själva och säg att de är duktiga när de gör rätt. Låtsas gråta när barnen gör fel.

– *Boken fick ont i sidan.*

– *Nu kan du bläddra i en bok.*

– *Boken blir glad när du kan bläddra!*

Kommentar: Det finns många metoder att lära barn hantera böcker. Denna lek har fungerat bäst för mig. Barnen kommer lättare ihåg att det är ute i hörnen de ska bläddra och inte inne vid ryggen om ledaren säger att hörnet är som bokens hand. Ledaren hälsar på ett barn med handen och på bokens hörn-hand. De stora sexåringarna kan vara förebilder för yngre barn och en resurs precis som lekledaren om de har kunskaper.

Lekledaren visar att både den själv, barnet och boken har en rygg. Det blir tokigt om du bläddrar och hälsar nära ryggen. Det blir som när man killar böckerna under armarna. Be barnen handhälsa och bläddra rätt.

Kommentar: Till sist får barnen prova på att leka och bläddra med sina böcker själva.

3.1.5 ONT I RYGGEN

Förberedelser: Ta fram en bok som är skadad i ryggen och en ny bok. Ställ barnen framför en bokhylla. Fråga:

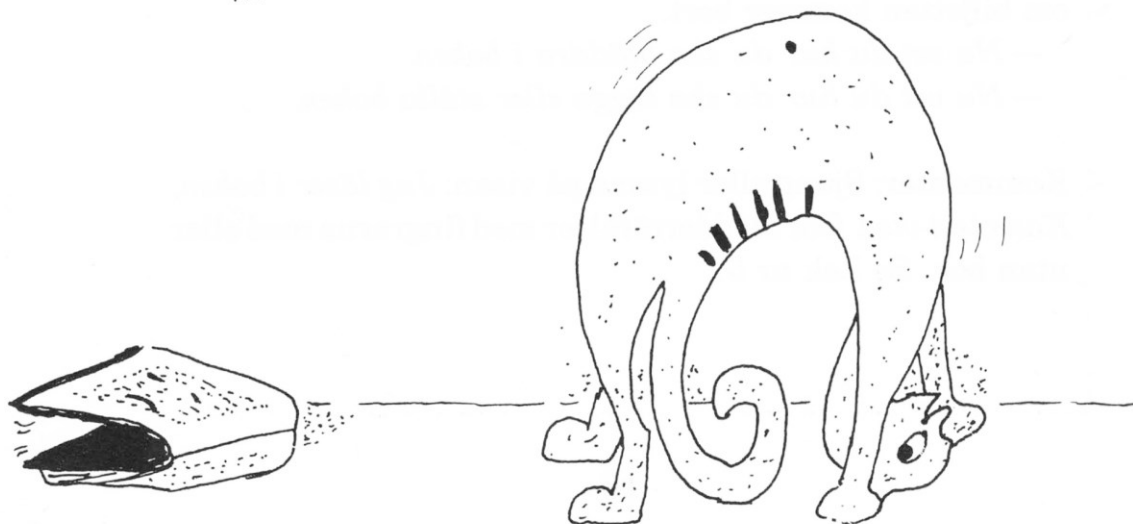
– *Har du en rygg? Var finns din rygg? Böcker har också en rygg.*

Kommentar: Ledaren visar sin rygg och den nya bokens rygg.

– *Böcker får lätt ont i ryggen. Blunda! Vi provar Hokus! Pokus! Filiokus! TITTA!!! Nu är du en bok. Böj nu huvudet bakåt. Böj dig så långt du kan och försök nå golvet med huvudet. Hur känns det? Nu vet du att böcker får ont i ryggen om du böjer ryggen för mycket bakåt. Bokryggen kan till och med gå av!*

Kommentar: En del barn vet inte själv om att de har en rygg. Bra att du visar tydligt. Böj både dig själv och visa med en bok (gärna en helt ny inbunden). Har du tur "gnäller" eller gnisslar den nya boken när du vänder ut och in på den. Rör på kroppen och det fastnar i huvudet! Visa också en bok med trasig rygg.

TA HJÄLP AV BOKKATTEN
OCH HITTA BOKSKATTEN!

3.2 Bokvisor

Här finns de olika visor som berör biblioteket som kunskapscentrum uppställda i alfabetisk ordning.

3.2.1 JAG LÄSER I BOKEN

Melodi och text: Wieslander, J. & T. ur sångboken *Nalle Pettersson: Visor ur barnamun* (1989). Om du bläddrar på lek i luften blir visan en bra fingerövning!

Jag läser och läser och läser i boken.

Jag läser och läser jag läser en bok.

Och sen ska jag läsa den. Och den och den

Nähä Du kan inte läsa ju. Joho jag läser ju nu.

Nähä Du kan inte läsa ju. Joho jag läser ju nu och den och den.

Och sen ska jag läsa den igen. Och den och den och den och den.

Nähä Du kan inte läsa ju - Joho Jag läser ju nu.

Nähä Du kan inte läsa ju – Joho Jag läser ju nu.

3.2.2 JAG ÄR EN OVANLIG BOK

Melodi: Nilsson, B. & Gren, K. (red.) *Kaninvisan (Jag är en vanlig kanin)* ur sångboken *Elefantboken* (1994). Text: Från en studiedag i Härnösand 8/9 1992.

Jag är en ovanlig bok

liten men ovanligt klok

Sidorna mina är hela och fina

och bläddrar som sidorna ska

Blädd, blädd

3.2.3 LILLA BOKEN

Melodi: *Lilla snigel*. Klassiskt svensk visa. Palm, A. & Stenström, J. (red.), *Barnens svenska sångbok* (1999). Text: Från en studiedag i Flen 17/11 1992.

Direkt blev denna lekvisa en favorit. Barnen sitter i ring med benen rakt ut. Lekledaren finns i mitten och tar böcker, dvs. barnens ben som inte har dragits undan. Ledaren ber barnen

leka att du är en bok och att ledaren är något farligt för böcker. Ledaren frågar barnen vad du ska vara som är farligt för böcker. Barnen kan vara med och variera leken genom att ge förslag: En fot som trampar! En hund som biter! En hand med kladdig smörgås på! En katt som river.

Lilla boken akta dig, akta dig, akta dig.

Lilla boken akta dig.

Annars trampar jag på dig!

Lilla boken akta dig, akta dig, akta dig.

Lilla boken akta dig.

Annars biter jag i dig!

Osv. med andra saker som böcker ska akta sig för.

3.2.4 LILLA PEKBOKEN

Melodi: *Bockarna Bruse*. Ungersk melodi med svensk text av Höglund, Arvid. Text: Från en studiedag i Gävleborg 31/3 1992.

Dramatisera: Bordet blir trollebron och böckerna blir bockarna.

Lilla peeeekboken trippar över trollebron.

Nu tar jag dig, sa hunden: VOV VOV VOV. Vad svarar boken då?

Nej nej nej ta inte mig, ta den som är efter mig.

Tjocka sagoboken, stor och tjock och klok en.

Tjocka sagoboken trampar över trollebron.

Nu tar jag dig, sa regnet. Vad svarar boken då?

Nej nej nej ta inte mig,

ta den som är efter mig.

Stora uppslagsboken,

stor och tjock och klok en.

Stora uppslagsboken klampar över trollebron.

Nu tar jag dig, sa saxen. Vad svarar boken då?

Kom du bara upp till mig! Jag har nå't att visa dig.

Där är klippoteket

Vi går till biblioteket!

3.2.5 OM DU HAR EN ALFONSBOK

Melodi: Asplund, L.O.L. (1983). *Äppelmelodin*. Text: Från en studiedag i Flen 17/11 1992.

*Om du har en *Alfonsbok*

får jag läsa den med dig,

du som hittar rätt i hyllan?

Eller gömmer du den så att ingen kan få se

**Alfons alla roligheter.*

Dela med sig eller snåla

en vanlig fråga man får tåla.

Du som har en Alfonsbok får jag läsa den med dig*

eller tar du hela själv? Va?

* Kan bytas ut till Findus, Emil, Pippi eller någon annan barnboks-karaktär.

4. MÅLET ATT FRÅGA OCH HITTA – Metodstöd för biblioteket som informationscentrum

Saga och lek tangerar ofta varandra. En av de viktigaste orsakerna till att i synnerhet yngre barn trollbinds av sagor ligger i det enkla faktum att många av deras lekar kretsar kring samma spänningsmoment.

Rasmussen Hangård, T. (1988)

4.1 Boksagor och lekar

Här har jag listat alla mina olika boksagor och boklekar som handlar om biblioteket som informationscentrum uppställda i alfabetisk ordning.

4.1.1 ASTRID LINDGRENS BARN

Förberedelser: Ta fram bokknubbar märkta med L samt några bilderböcker och kapitelböcker av Astrid Lindgren. Denna lek går att anpassa beroende på om biblioteket använder SAB, Dewey, något annat klassifikationssystem eller till exempel sätter upp böckerna på biblioteket enligt systemet Klartext. Sitt med barnen runt omkring dig och berätta:

– I biblioteket bor många bok-barn. Några böcker har samma mamma eller pappa och det är en författare. De är som syskon och vill stå tillsammans. Titta, här är Astrid Lindgrens bok-barn.

Kommentar: Visa böcker som Emil, Pippi och Karlsson på taket.

– För att böckerna lättare ska hitta hem finns det skyltar för de som kan läsa. Biblioteket kallar skyltarna bok-knubbar. Kan du den här bokstaven?

Visa L-bok-knubben.

– Jag tycker det hörs att vid L-skylden ska mamma Astrid LLLindgrens bok-barn stå.

– På en del av skyltarna står det skrivet vilken sorts böcker som bor där (visa bok-knubben med Hcf). Här står det Hcf och det är biblioteks-koden för "Barnböcker". Böckerna, som finns i bakom denna skylt, brukar ha samma bibliotekskod på sin rygg. Titta!

Visa att böckernas bokrygg och bokknubben båda är märkta med "Hcf", alternativt "Barn", beroende på vilket system som används på biblioteket.

4.1.2 AVSLAPPNING

Förberedelser: Ta fram en bok. Lekledaren sitter eller står med barnen runt omkring sig och presenterar leken i närheten av en förhållandevis stor tom golvyta. Om lekledaren vill använda musik så kan man ta fram en högtalare och sin mobiltelefon eller dator och spela upp avslappningsmusik:

– Nu är du bok igen. Den här gången får du välja mellan att vara en faktabok, kapitelbok, lätt att läsa-bok, bilderbok eller pekbok.

Låt barnen välja.

– Vilken bok vill du vara?

Ledaren lägger alla bok-barnen som riktiga barnböcker och sorterar samma sort på samma ställe. I det här barnbiblioteket låter ledaren bokbarnen ligga på sidan! Ledaren visar med boken. När alla bokbarnen ligger börjar avslappningen:

– *Spänn dig, var hård som bokryggen i tårna, benen, magen.*

– *Slappna av nu, var mjuk som bladet i en bok, bläddra försiktigt med tårna, vaderna... magen... öronen.*

– *En bok kan inte andas, men du måste. Nu andas du sakta tillsammans med mig tre gånger.*

– *Blunda. Lyssna. Hör du några biblioteksljud eller böcker som lekpratar under en lek? Slappna av. Ligg skönt. Vila.*

Börja eventuellt spela skön och lugn musik. Låt barnen ligga kvar någon minut. Släck eventuellt takbelysningen. Tänd sedan belysningen och väck upp bok-barnen genom att säga:

– *Nu kommer jag in på barnbiblioteket för att välja en bok. Undrar om det är du som blir vald?*

När ledaren eller läraren väljer böcker blir bok-barnen barn igen. Barnen kan sedan låna varandra efter hand.

Kommentar: Detta är en populär lek som är bra att inleda med inför att barnen ska ge sig ut på lek 6.1.5. *Skattjakt i biblioteket*. Barnen har lärt många nya begrepp via leken. Att få en stunds tyst vila och i egen takt smälta intrycken kan vara skönt. Barnen får chans att flytta över de nya kunskaperna från den ena hjärnhalvan till den andra.

4.1.3 HITTA HEM

Förberedelser: Denna lek är en fortsättning på leken 4.1.5 Stå bredvid sin kompis. Utgå från leken och berätta:

– *Vart ska du lägga en bok när du inte kom ihåg vad du tagit den? Ska du sätta in boken bland böcker som boken inte känner?*

– *Nej, det är inte bra. Bokbarnet blir ledsen. Nu ska jag visa hur du kan göra.*

Kommentar: Ledaren sätter pojken på en bokvagn eller på ett bord.

– *Här på bokvagnen eller bordet är det lätt att se att boken kommit vilse. Vi på biblioteket känner alla böcker och vet vilka som är kompisar. Vi hjälper böckerna att hitta rätt plats.*

En del barn är försiktiga. De tar leken på stort allvar. De törs inte ta ut några böcker. Denna lek kan hjälpa dem att våga.

4.1.4 HOKUS POKUS

Förberedelser: Sitt eller stå i biblioteket. Berätta att du ska visa en lek som handlar om var olika sorters böcker finns.

– *BLUNDA! Stå på knä och ha händerna i golvet. Hokus Pokus Filiokus! TITTA! Nu är du en vild bebis som kryper bort till de små barnens böcker och pekböckerna. Du som inte vill krypa får låtsaskrypa.*

Kommentar: När alla kommit fram fortsätter ledaren på samma tema.

– *BLUNDA! Stå på knä. Hokus Pokus Filiokus! TITTA!!! Nu är du fyra år. Du går på knä till bilderböckerna. Du som inte vill gå på knäna får låtsas-gå på knäna.*

– *BLUNDA! Res dig upp och ta på låtsasryggsäcken. Hokus Pokus Filiokus! TITTA!!! Nu går du i första klass och kan läsa lätta böcker. Du går malligt till lätt att läsa böckerna.*

– *BLUNDA! Stå högt på tå. Hokus Pokus Filiokus! TITTA!!! Nu är du tio år och kan läsa tjocka böcker. Du går högt på tå till högläsnings- och kapitelböckerna.*

– *BLUNDA! Lyft armarna högt över huvudet och stå på tå! Hokus Pokus Filiokus! TITTA!!! Nu är du stor mamma eller pappa. Du går till vuxenböckerna.*

– *BLUNDA! Yksi kaksi kolme, one two three, hello, no. - Hokus Pokus Filiokus! TITTA!!! Nu är du ett finskt, ett engelskt barn eller ett xxx barn (xxx= ett språk som dina barn har erfarenhet av). Du pratar en massa olika främmande ord. Du går till barnböcker på andra språk än svenska och pratar ett annat språk.*

– *BLUNDA! Stå med benen i kors. Hokus Pokus Filiokus! TITTA!!! Nu är du kissnödig. Du går stelt till biblioteksdisken och hämtar toalettnyckeln (om det behövs hämtas en nyckel). Du går in på toaletten, tänder lampan, låser, lekkissar, låser upp, släcker, lämna tillbaka nyckeln.*

Låt läraren ta hand om barnen som blir kissnödiga på riktigt.

– *BLUNDA! Klika dig i huvudet. Hokus Pokus Filiokus! TITTA!!! Nu är du ett barn som de vuxna säger till: Du frågar för mycket. Du går och kliar dig i huvudet tillsammans bort till faktaböckerna/kul-att-kunna-böckerna. Där är det bra att leta när du har en massa frågor i huvudet.*

– *BLUNDA! Böj ryggen och ta fram din käpp. Hokus Pokus Filiokus! TITTA!!! Nu är du en pensionär, en gammelfarfar eller en gammelmormor med kutig rygg och käpp. Du haltar fram till tidningarna och tidskrifterna.*

Kommentar: Barnen vill ofta fortsätta leka. De kan fråga: "Kan vi få vara tonåringar?" Det går bra att variera leken.

4.1.5 STÅ BREDVID SIN KOMPIS

Förberedelser: Ställ barnen framför en bokhylla. Börja leken med att säga:

– *Kommer du ihåg var bokens rygg är? Nu är du en bok och du står på en bokhylla på lek precis som böckerna här. Vänd dig om! Din rygg är nu vänd utåt mot mig! Backa längst ut på lekbokhyllans kant. Nu syns du bra! Om du tittar noga på den riktiga bokhyllan framför dig ser du att de riktiga böckerna står nära bokhyllans kant. Böcker tycker om att stå tätt, tätt och rakt bredvid sina kompisar. Ställ dig närmare din kompis. Du längtar efter att komma ut ur den trånga bokhyllan och berätta. Du önskar och viskar:*

– *Snälla välj mig. Ta mig!*

Nu väljer ledaren en bok och lyfter ut ett barn ut ur lekbokhyllan.

– *Är det bättre att jag knuffar och trycker in dig bland främmande böcker. Nej du tycker precis som böckerna om att stå bredvid din kompis.*

Kommentar: Ledaren provar igen med ett nytt barn och sätter tillbaka det upp och ner. Boken hamnar fel: till exempel upp och ner, med ryggen inåt, uppåt, nedåt, lutande i sidled, långt innanför kanten.

Ledaren använder båda händerna när hen tar ut och in böcker.

– *Titta, jag använder tumme och pekfinger i stället för hela handen när jag tar ut riktiga böcker.*

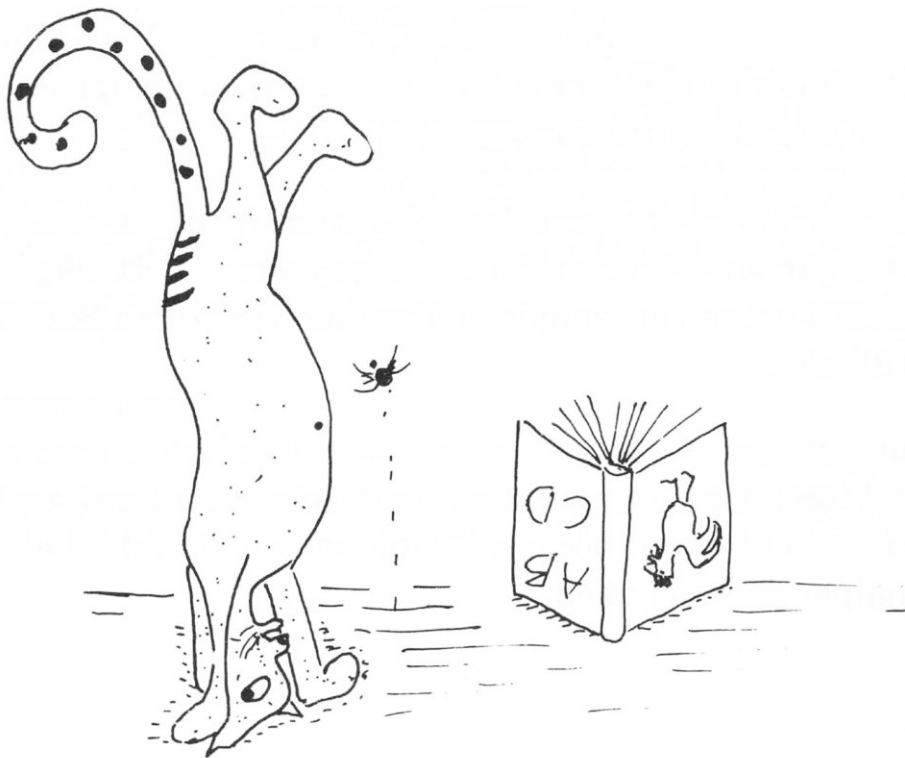
– *En del av de riktiga böckerna är tuffa och modiga. De har sådan lust att berätta. Titta på de modiga skyltböckerna, de stora tuffa bilderböckerna och de små pekböckerna. De längtar efter att du tar dem. De törs stå med ansiktet utåt. Bilderböckerna och pekböckerna har många kompisar. De vill stå tillsammans med vem som helst i sin låda/fack.*

– *Nu vet du hur böckerna vill stå i bokhyllan. En del av böckerna är modiga och en del är blyga, precis som vi människor!*

Kommentar: Det är mycket att hålla reda på om ingen tydligt visar när nya grundläggande begrepp ska läras in. Detta belyser Sven Nordqvist i bilderboken *Nasse hittar en stol* (1988).

Min erfarenhet är att få sexåringar klarar av att placera en bok på det sätt som är det vanliga. Många barn gör precis tvärtom första gången de försöker själva, trots att de vet och förstår hur det ska vara. Precis som ettåringen som vänder smörgåsen upp och ner måste sexåringen spegelvända nya färdigheter innan det automatiskt blir rätt. En del barn kan ännu inte använda bara en hand när de ska sätta tillbaka böcker. Alla lär sig snabbt när ledaren tydligt utgår från sig själv med hjälp av leken. Fortsätt alltid direkt med leken 4.1.3. *Hitta hem!*

Små barn kan inte, som en tränad vuxen, sätta tillbaka böcker med en hand. De härmar oss spontant och det blir fel. Visa tydligt barnen att de ska använda pincettgreppet, tumme och pekfinger, med båda händerna. Det är en bra motorisk övning för barnen. De lär sig lättare om de får öva genom lek och om man visar tydligt och berättar levande!

En bok inbunden är till sin natur, den vänder världen ryggen, tvär och sur, men öppna den och den ska sjunga för dig som någonsin näktergalen i sin bur.

Helsing, L. (1997)

4.2 Bokvisor

Här finns de olika visor som berör biblioteket som informationscentrum uppställda i alfabetisk ordning.

4.2.1 EN LÄSEBOK

Melodi: *En busschaufför*. Tysk traditionell sång *Ein Tannenbaum*. Text: Västerås 22/5 1992. Mina musikervänner Claes-Göran Dahlberg och Bengt Eriksson kom en dag gående och skojade med mig. De sjöng:

En läsebok, en läsebok det är en bok med läsa i.

Och är det inget läsa i så är det ingen läsebok.

En läsebok, en läsebok det är en bok med läsa i.

Jag sjöng tillbaka:

En bilderbok, en bilderbok det är en bok med bilder i.

Och har den inga bilder i så är det ingen bilderbok

En bilderbok, en bilderbok det är en bok med bilder i.

Ett tjugotal barn tittade nyfiket på oss. Claes-Göran frågade barnen om de kunde hjälpa oss att sjunga. Det blev många glada verser om:

Pekboken att peka i. Faktaboken med fakta i. Hästboken med hästar i. Finskboken med finska i. Kapitelboken med kapitel i. Högläsningensboken med högläsning i. Sagoboken med sagor i. Dinosaurieboken med dinosaurier i. Fotbollsböcker med fotbollar i.

Kommentar: En bra visa med många bok- och biblioteksbegrepp! Barn föds inte med att uttala alla bokbegrepp rätt. Att sjunga in dem med hjälp av visan gör att det blir lättare att förstå och använda alla nya ord om böcker.

4.2.2 LÄS LÄS LILLA BARN

Melodi: Tegnér, A. (1892). *Bä bä vita lamm*, som bygger på den engelska visan *Ba Ba Black Sheep* (1744). Strindberg, A. (1872) har översatt visan till *Bä bä svarta får*. Text: Från en studiedag i Oskarshamn 18/5 1993.

Läs läs lilla barn, jag har många blad.

Du kan vända dem, läsa och bli glad.

**Bilder har jag med, *bilder i långa led*

och bilderboken kallas jag för de!*

* kan bytas ut till sagor, kapitel, katt-bok...

4.2.3 MORS LILLA OLLE

Melodi: Tegnér, A. (1895). *Mors lilla Olle*. Text: Från en studiedag i Göteborg 23/4 1992.

Mors lilla Olle till bibblan gick.

Ryggsäck på ryggen och boklån i blick.

Började leta bland böckerna så,

*visste ju inte var *björnböcker låg.*

Gick fram till disken och frågade så:

*- Var är alla *björnböcker vart ska jag gå?*

Då fick han hjälp att hitta böckerna fort, sedan tog han fram sitt bibliotekskort!

* kan bytas till katt-, sago-, Emilböcker.

5. MÅLET ATT VISTAS – Metodstöd för biblioteket som socialt centrum

I leken laborerar vi med tingens inre betydelse och

övar oss i att se vad som sker i det som synes ske.

Vi leker av lust och lust skapar det bästa inlärningsklimatet.

Henriksson, L. (1987)

5.1 Boksagor och lekar

Här har jag listat alla mina olika boksagor och boklekar som handlar om biblioteket som socialt centrum uppställda i alfabetisk ordning.

5.1.1 LÄRA BENEN GÅ OCH MUNNEN PRATA

Förberedelser: Sitt med barnen runt omkring dig och berätta:

- *Det är bra att benen kan och vill springa, hoppa, dansa, cykla och klättra.*
- *Det är bra att munnen kan och vill skratta, sjunga, gråta, ropa till vänner som är långt bort.*
- *Biblioteket är allas mysställe. I biblioteket ska det vara lugnt och skönt. Nu inne på biblioteket ska du lära dina ben att GÅ och lära din mun att PRATA TYST som du gör när du står nära en vän.*

Alternativ A. Lek *Följa John*. Prova om det går att gå.

Alternativ B. Dela upp barnen. Låt barnen gå mellan läraren/ledaren medan barnen leker att de tränar ben och mun.

Alternativ C. Lek tvärtom: Gör som de inte ska. Spring, hoppa och skrik. Barnen brukar förstå direkt att de stör.

Sexåringar är laddade med kraft att lära känna sin växande kropp. Att komma in i en stor lokal, ett bibliotek, är för ett barn en svår prövning. I hela kroppen känner barnet att "här vill jag prova att springa och ropa!". Många vuxna visar sig oförstående till barnets behov och laddar i all välmening kunskapen om bibliotek med en negativ känsla genom att säga:

- *På biblioteket ska du uppföra dig! Sluta spring! Uppför dig! Tyst! Riv inte ut böckerna! Akta boken! Rör inte!*

Acceptera barnens behov och visa dem tydligt och positivt att benen behöver lära sig att gå i stället för att springa och munnen att prata i stället för att skrika.

I början kommer barnen ihåg, snart springer eller ropar de igen. Ledaren säger på nytt bestämt och glatt

- *Säg åt dina ben att gå och din mun att prata. Benen och munnen kanske har glömt?*

Se hur härligt barnen nu försöker gå i stället för att springa.

5.2 Bokvisor

Här följer mina bokvisor som handlar om biblioteket som socialt centrum uppställda i alfabetisk ordning, som på biblioteket.

5.2.1 BOKEN STOD I HYLLAN

Melodi och text: Tegnér, A. (1892). *Ekorr'n satt i granen*. Text: Från en studiedag i Härnösand 8/9 1992.

Boken stod i hyllan

ville ut och resa

fick den höra barnen

då blev den så glader

Ropade på barnet: Kom!

Barnet tittade sig om.

Vilken läcker bok, den tar jag!

5.2.2 HÄR STÅR BÖCKER

Melodi: Bergström-Isacsson, M. (1997) *Rumpringen* ur Musik från topp till tå. Text: Från en studiedag i Östersund 9/9 1992.

Förberedelser: Lek att ni är böcker. Sitt i en stor cirkel och sjung hela visan en gång. Lyft på rumpan två gånger och hasa samtidigt framåt. Börja om från början tills det inte går att sitta med raka ben och ni kan lägga armarna om varandra. Avsluta visan med att nynna och gunga takten.

Här står böcker i rad på rad. Kom lite närmare.

Här står böcker av alla slag. Kom lite närmare.

Om du tittar på ryggen min så kan jag för en stund vara din.

Om du tittar på ryggen min så kan jag för en stund bli din.

5.2.3 LÄSA LÄSA I EN BOK

Melodi: *Blinka, lilla stjärna där*. Traditionell fransk visa som Mozart gjort pianoversioner på.

Text: Från en studiedag i Östersund 9/9 1992.

Läsa, läsa i en bok gör en både glad och klok.

Man kan resa vart man vill fast man bara sitter still.

Läsa, läsa i en bok gör en både glad och klok.

6. MÅLET ATT LÅNA – Metodstöd för biblioteket som kulturcentrum

Jag hör och jag glömmer

Jag ser och jag kommer ihåg

Jag gör och jag förstår.

Konfucius (ca 500 f.Kr.)

6.1 Boksagor och lekar

Här följer mina boksagor och lekar som berör biblioteket som kulturcentrum, uppställda i alfabetisk ordning.

6.1.1 BIBLIOTEKSKORT

Förberedelser: Ta fram barnens bibliotekskort. Stå eller sitt med barnen runt omkring dig. Dela högtidligt ut bibliotekskorten. Repetera gärna vad barnen lärt sig genom att säga allt de lärt sig.

Kommentar: Att lära sig är för barn något konkret. Det gäller att vara tydlig. Bibliotekskortet är ett konkret bevis. Före denna lek gör leken 4.1.5. *Skattjakt* och efteråt får barnen låna böcker själv.

6.1.2 HEMLIGA PÅSEN

Förberedelser: Ta fram en tygpåse och lägg alla barns bibliotekskort i påsen. Stå i närheten av en sittplats. Lugna det mest aktiva barnet med att, dels vakta de andra barnen en bit bort, dels släppa fram ett barn i taget till dig.

Be sedan läraren vara det första barnet. Säg till barnen:

– *Nu ska du göra precis som din lärare. Känn i den hemliga påsen utan att titta. Tänk på vad du känner. Om du vill får du visa vad du tror att du känner till mig. Säg det inte högt så de andra barnen hör.*

– *Hur känns det? Sticks det? Är det mjukt?*

Be barn som fått känna i påsen att sätta sig hos läraren och vänta. Visa till sist innehållet.

Kommentar: Ofta sänker sig en tyst spänning i rummet. Detta är en populär lek och barnen får använda flera sinnen än ögon och öron. Efter denna lek fortsätt med 6.1.6 *Var ska du ha ditt bibliotekskort?*

6.1.3 MOTORCYKELN ELLER HÄSTEN

Förberedelser: Ta fram en bok, till exempel Astrid Lindgrens *Mio min Mio*. Sitt med barnen runt omkring dig och berätta:

– *En gång kom ett barn till biblioteket ridande på en häst/motorcykel. Barnet valde ut den allra blygaste boken som fick åka på en ovanlig resa och rida på en häst/motorcykel. Det här var något att berätta för de andra mycket modigare böckerna, tänkte boken och kände sig glad.*

– *Vad hände med den blyga boken?*

Låt barnen få vara med och berätta om vilka öden en bok kan råka ut för: glädjen över att få berätta, att bli utvald och sedd för att sedan bli bortglömd under en mörk och dammig säng, en vild farlig bebis, mysiga hemmakvällar, spännande äventyr...

Låt den blyga boken lyckligt och modigt återvända till biblioteket. Där får boken berätta för alla sina bokkamrater hur det var att vara hemma hos ett barn.

6.1.4 RESA

Förberedelser: Ta fram en biblioteksbok med ett utlåningskvitto. Sitt med barnen runt omkring dig och berätta:

- *Det allra bästa böcker vet är när boken får komma ut och resa. Det är när du lånar boken och den kan få åka i din ryggsäck, tyg- eller plastpåse.*
- *Boken vill ha något omkring sig som skyddar. Boken har ju inga kläder, så det tycker de är skönt med att åka i en väska.*
- *Boken gillar att resa och att få en biljett. [Visa ett utlåningskvitto]. På biljetten eller kvittot står hur länge boken får vara borta från biblioteket. På det här biblioteket får böckerna vara borta i tre veckor. Nu räknar vi hur många dagar det blir! Måndag, tisdag, onsdag... en vecka. Måndag, tisdag, onsdag... två veckor.*

Kommentar: Ledaren räknar på fingrarna tillsammans med barnen.

- *Om boken vill vara borta längre måste barnets vuxna logga in på bibliotekets hemsida, ringa eller komma och fråga oss på biblioteket om det går att låna en gång till och att boken får vara hemma hos dig tre veckor till.*
- *Ibland är böckerna lite busiga. De blir borta extra dagar och nätter utan att fråga biblioteket om lov. Vi på biblioteket blir oroliga. Vi skriver SMS, e-post och undrar vart boken tagit vägen. När boken till slut kommer hem till oss på biblioteket blir vi på biblioteket glada. Nu kan fler barn låna boken!*

6.1.5 SKATTJAKT

Förberedelser: Välj i förväg ut några olika slags böcker: fakta-, bilder- och högläsningböcker, som är lämpliga för barnen att låna hem. Lägg böckerna på ett bord och berätta för barnen som sitter eller står i ring:

- *Nu ska du få välja tre böcker som ska få resa hem till dig på riktigt! Nästa gång och nästa gång och nästa gång du kommer till biblioteket så får du låna så många böcker du vill GRATIS. Men du måste orka bära tillbaka böckerna till biblioteket igen eller be en vuxen om hjälp med att bära. Jag har tagit fram några bilderböcker, högläsningböcker och faktaböcker som väldigt gärna vill komma hem till dig. Välj gärna dessa böcker. Du som har börjat hitta på biblioteket kan välja bland de andra bilderböckerna. Träna dina ben på att gå och din mun att prata. När du hittat tre böcker, sätter du dig här och läser i böckerna. Till slut ska du få låna böckerna och böckerna ska få en biljett.*

Kommentar: Det märks att barnen tycker det är roligt att fritt prova sina nya kunskaper.

JAG VILL LÅNA BÖCKER SJÄLV
MEN
DET ÄR FÖR LÅNGT BORT
TILL BIBLIOTEKET

6.1.6 VAR SKA DU HA DITT BIBLIOTEKSKORT?

Förberedelser: Ta fram och visa barnens bibliotekskort. Lek gärna före 6.1.2. *Hemliga påsen*. Barnen sitter runt ledaren som frågar:

– *Vem är så snäll och lånar ut sina böcker gratis? Vem äger biblioteket?*

Kommentar: Få barn vet att det är vi allihop tillsammans som äger biblioteket. De tror att det är kungen, de som arbetar på biblioteket eller chefen. Någon kanske vet att det är kommunen. Få barn vet vad kommunen är.

– *Det är alla vi tillsammans som betalar skatt som äger biblioteket. Du, din mamma och pappa betalar skatt när ni köper andra saker med pengar. Biblioteket är vår skattkista tillsammans. Du är med och äger alla böckerna. Det är rättvist att du också får ett eget bibliotekskort. Bibliotekskort behöver du ha för att kunna låna böcker gratis. Nyss kände du att bibliotekskortet är litet, platt och plastigt. Vet du att bibliotekskort är busiga? De rymmer om de inte får en egen plats att bo på hos dig! Var kan ditt bibliotekskort bo hemma hos dig? Bestäm ett bra ställe. Är byxfickan ett bra ställe?*

Kommentar: Låt alla barnen tänka ut och säga sina ställen eller börja med att säga:

– *Jag ska ha mitt bibliotekskort i plånboken. Var ska du ha ditt? Barnet till höger om dig svarar och fortsätter:*

– *Jag ska ha mitt bibliotekskort... Var ska du ha ditt?*

– *Får du gå från ditt hem alldeles ensam till biblioteket utan att någon följer med dig?*

– *Du måste be någon om hjälp för att komma till biblioteket när du vill låna böcker gratis!*

– *Nu vet du att du kan låna böcker här på biblioteket när du vill själv, gratis.*

Kommentar: Det blir vanligare att barn säger hyra eller köpa i stället för att låna. Det är viktigt att barnen själva vet om att de kan låna böcker gratis! Idag är fler barn beroende av vuxna för att komma till biblioteket. Det får inte hindra dem från att få kunskapen att de har rätt att låna böcker gratis när de själva vill.

6.2 Bokvisor

Här följer mina bokvisor som kan kopplas till biblioteket som kulturcentrum, uppställda i alfabetisk ordning.

6.2.1 ETT BIBBLABARN

Melodi: *En busschaufför*. Tysk traditionell visa: "Ein Tannenbaum". Text: Från en studiedag i Gotland 21/1 1992.

Ett bibblabarn, ett bibblabarn

det är ett barn med ryggsäck på.

Och har det ingen ryggsäck på

då är det inget bibblabarn.

Ett bibblabarn, ett bibblabarn

det är ett barn med ryggsäck på.

6.2.2 HAR DU SETT VÅR BIBBLA

Text: Lindgren, A. (1969). *Här kommer Pippi Långstrump*. Melodi: Johansson, J. & Riedel, G. Text: Från en studiedag i Malmöhus län 15/5 1992.

Har du sett vår bibbla,

Våran egen lilla bibbla?

Det är där som vi finns

det är där du hittar oss.

Du har va't hos oss nu.

Sett hurdant vi har det

Vi vill se hur du bor,

så ta med oss hem till dig.

Vi är småglada böcker!

Låna hem, låna hem, låna hem oss NU.

Vi är småglada böcker. Du FÅR låna hem oss NU.

6.2.3 KOMMER HIT MED BUSSEN

Melodi: Bellman. C.M. (1791). *Gubben Noak* eller *Björnen sover*. Text: Från en studiedag i Strängnäs 12/11 1992.

Boken kommer, boken kommer

hit till oss med buss.

Vi går ut och lånar.

Alla barnen tränar.

Mera böcker, mera böcker.

Vi vill läsa allt.

6.2.4 LÅNAREN

Melodi och text: Taube, E. (1921). *I ett hus vid skogens slut* eller *Flickan i Havanna*. Text: Från en studiedag i Gävleborgs län 31/3 1992.

I ett hus vid torgets slut

liten boktant tittar ut.

Barnen rusar dit så fort

knackar på dess port.

Får vi låna nu en bok.

Den ska handla om nå't tok.

Kom ja kom på bibblan in

låna boken din.

6.2.5 VAR FINNS BÖCKERNA?

Melodi: Broder Jakob. Traditionell sång som finns på många språk. Troligen fransk text från början. Text: Från en studiedag i Härnösand 8/9 1992.

Var finns böcker? Var finns böcker?

Här är vi. Här är vi. Vi vill ut och läsas. Vi vill ut och läsas. Låna oss. Låna oss.

Var är barna? Var är barna?

Här är vi. Här är vi.

Vi vill låna böcker. Vi vill låna böcker. Kom till oss. Kom till oss. Vi vill låna. Vi vill följa med er hem. Med er hem. Vi är goda vänner.

Vi är goda vänner. Tänk så bra. Tänk så bra.

6.2.6 VILL DU LÅNA MIG?

Text och melodi: Bornemark, G. (1964). *Är du vaken Lars?* Text: Från en studiedag i Malmöhus län 15/5 1992. Dialog mellan Bok, bibliotekarie och låntagare.

Vill du låna mig! Vill du låna mig!

Vill du ta en bok med hem. Gärna mer än fem!

Jag vill låna dig. Jag vill låna dig. Jag vill gärna, gärna låna fler än fem.

Du är duktig du. Du är duktig du.

Du har hittat böckerna, hittat böckerna.

MEN hur är det nu, MEN hur är det nu?

Har du kortet, har du bibliotekskortet nu?

7. NYA GODA EXEMPEL PÅ BIBLIOTEKS- OCH BOKINTRODUKTIONER

Leken lockar till sig barn som en magnet.

De orkar leka vid tidpunkter,

då en vuxen väntar sig att de måste vara totalt utmattade.

Hangaard Rasmussen, T. (1988)

7.1 Västmanland

Dessa beskrivningar av biblioteksskolor och biblioteksintroduktioner för sexåringar från Västmanland är sammanställda av Cajsa Broström, Region Västmanland. De är listade i alfabetisk ordning.

ARBOGA

Arboga bibliotek genomför regelbundet biblioteksintroduktioner för sexåringar, vars syfte är att ge en lekfull introduktion till biblioteket. Alla kommunens förskoleklasser bjuds in till en träff på biblioteket där de får delta i en kombination av lekar inspirerade från *Boklek* samt en visning av biblioteket. Bibliotekets medarbetare samlar först barnen och berättar vad biblioteket är och hur det fungerar med lån och bibliotekskort. Efter det tar personalen barngruppen runt i biblioteket. De leker *Följa John* och stannar på spännande ställen, till exempel magasinet, där barnen själva får rulla på hyllorna. Tillfället avslutas med att barnen får en gåvobok och får med sig en ansökan om bibliotekskort till vårdnadshavarna. En direkt återkoppling som biblioteket brukar få är att barnen verkligen kommer tillbaka till biblioteket med sina vårdnadshavare och skaffar bibliotekskort.

FAGERSTA

På Fagersta bibliotek genomförs en typ av biblioteksintroduktioner för sexåringar som kallas för biblioteksskola. Tanken är att lära barnen mer om böcker och bibliotek. De får egna bibliotekskort, biblioteket har i förväg fått påskrivna blanketter från barnens vårdnadshavare i samarbete med pedagogerna i förskoleklassen. Barnen lånar böcker i samband med introduktionen. De får också varsin bokgåva som de sedan arbetar med i förskoleklassen. Syftet är att barnen, och även deras vårdnadshavare, ska upptäcka biblioteket och verksamheten och att det ska främja läslusten.

I arbetet med introduktionerna samarbetar bibliotekspersonalen med pedagogerna i förskoleklasserna. Varje år väljer de tillsammans ut vilken bok sexåringarna ska få som gåva. Pedagogerna arbetar också med boken i skolan på olika sätt och avslutningsvis brukar bibliotekets personal bjuda in förskoleklasserna till biblioteket för att få se en föreställning i form av en dramatisering, ett sagodrama eller en teaterpjäs som bygger på boken. Pedagoger och biblioteketsmedarbetare utvärderar också hur biblioteksskolan fungerat under läsåret som gått. Samtliga barn i förskoleklass i kommunen blir inbjudna till biblioteksskola och kommer tillsammans med sina pedagoger till biblioteket.

Upplägg för biblioteksintroduktioner i Fagersta:

Bibliotekets personal hälsar på varje barn och ger dem namnskyltar. Ledaren för biblioteksintroduktionen pratar med barnen om bibliotekskort och hur böcker måste stå med sina "kompisböcker". Barnen får placera ut bilderböcker och även leka att de själva är böcker som lånas ut och ställs tillbaka. De tittar på olika typer av böcker och leker tåg runt biblioteket. I sagorummet visas två filmer om vad böcker tycker om och inte tycker om. Barnen får sina bibliotekskort och lånar böcker. De arbetar med den utvalda boken som de har fått under biblioteksintroduktionen under skoltid och bjuds in till en teaterföreställning på

biblioteket i slutet av läsåret. Efter varje läsår utvärderar bibliotekets personal och förskolepedagogerna arbetet med biblioteksskolan och sexårsboken.

HALLSTAHAMMAR

Hallstahammars bibliotek genomför återkommande biblioteksintroduktioner för sexåringar för att alla barn i kommunen ska få en chans att besöka biblioteket och få egna bibliotekskort. Under besöket visar bibliotekets medarbetare vad biblioteket är och vad man kan låna och göra på ett bibliotek. Visningen görs på ett lekfullt sätt men med inslag av viktig information. Målet är att alla barn på något vis ska ha kommit i kontakt med biblioteket genom sin skolgång och sker i samarbete med pedagogerna i förskoleklasserna. Pedagogerna delar ut ansökan om bibliotekskort till vårdnadshavarna, samlar in dem igen och ger dem till bibliotekspersonalen så att de kan ha bibliotekskorten redo när barnen besöker biblioteket.

Upplägg för biblioteksintroduktioner i Hallstahammar:

Barngruppen börjar tillsammans med bibliotekspersonalen följa en röd tråd genom lokalen. Idén till denna metod bygger på den röda tråd som finns med i boken *Historien om någon* av Möller Nielsen, E. (1951). Lekledaren säger att någon varit på biblioteket under natten och stökat till det. Sedan följer barnen tillsammans tråden genom biblioteket och ser vad någon busat med under natten. Tråden avslutas i ett pappskåp där just boken *Historien om någon*, finns i storboksformat. (Storbok är en läsinlärningsmetod som har sitt ursprung i Kiwimetoden på Nya Zeeland. Den används för att introducera barn till läsning på ett engagerande och interaktivt sätt och involverar användning av stora böcker med tydliga och stora texter, vilket gör det lättare för barn att följa med och delta aktivt i läsningen.

Storboksmetoden är flexibel och kan anpassas efter olika elevers behov och lärstilar, vilket gör den till en effektiv metod för att främja läs- och skrivinläring hos barn.) Efter att boken hittats läser lekledaren boken tillsammans med barnen så att de nu får se vem som varit på biblioteket. Efter det berättar lekledaren vilka böcker som finns på biblioteket, hur man lånar, vad man kan och får göra på ett bibliotek och varför man ska vara försiktig med böckerna som man lånar. Träffen avslutas med att barnen får skapa egna bokmärken. De barn som vill låna sedan med sig böcker. Efter besöket får barnen med sig ett kuvert hem till vårdnadshavarna som innehåller en beskrivning av biblioteksbesöket, en lästipsfolder och en folder med information om biblioteket. Alla barn får även en egen gåvobok med sig hem. Senare i grundskolan, i årskurs 3, sker ännu ett biblioteksbesök för alla elever och barnen brukar då minnas besöket på biblioteket med förskoleklassen.

KUNGSÖR

På Kungsörs bibliotek genomförs årliga biblioteksintroduktioner för sexåringar för att lära dem hur man hittar böcker, uppför sig på biblioteket och tar hand om böcker. Personalen visar att det finns olika sätt att läsa på och berättar vad biblioteket erbjuder. Målet är att sprida läsglädje och göra barnen bekanta med biblioteket. Inbjudan går ut till alla förskoleklasser i Kungsörs kommun.

Upplägg för biblioteksintroduktioner i Kungsör:

Rundtur: Personalen visar barnavdelningen och berättar om olika böcker, inklusive böcker på Äppelhyllan och på andra språk.

Praktiska övningar: Barnen tränar på att ställa tillbaka böcker och hantera dem försiktigt.

Skattjakt: Barnen deltar i en skattjakt och får en bilderbok i gåva samt en bibliotekspåse med information till vårdnadshavare.

Interaktion: Barnen får se bilder och höra beskrivningar av kända sagor och bilderboksfigurer och sedan gissa vad det är för saga eller vilka figurer det handlar om och tillsammans med personalen diskutera böcker och sagofigurer.

Belöning: Barnen får en bok i present och hjälper till att öppna en skattkista med gömda lådor.

Efter besöket uppmuntras barnen att återvända med sina vårdnadshavare för att låna böcker. Bibliotekspersonalen ser att detta gör skillnad när barnen och deras vårdnadshavare återkommer regelbundet.

KÖPING

I Köpings kommun genomförs årliga biblioteksintroduktioner för sexåringar på Köpings stadsbibliotek, Kolsva bibliotek och bibliotekets bokbuss. Syftet är att barnen ska få sina första bibliotekskort och bekanta sig med biblioteket. Målet är att skapa en positiv känsla för biblioteket och uppmuntra barnen att bli återkommande låntagare. Aktiviteten erbjuds alla förskoleklasser i kommunen.

Upplägg för biblioteksintroduktioner i Köping:

Samtal och frågor: Bibliotekspersonalen samlar barnen och diskuterar vad de vet om bibliotek och läsning.

Högläsning och bokgåva: Barnen får höra en berättelse och se bokgåvan de ska få.

Praktiska övningar: Barnen hjälper till att ställa tillbaka böcker och deltar i en detektivjakt för att hitta gömda bibliotekskort.

Film och mysterium: En film där personalen presenterar ett mysterium skickas ut till skolorna inför besöket, vilket engagerar barnen.

Låna böcker: Barnen får låna böcker och ta med sig en bokgåva och ett brev med sig hem.

Bibliotekspersonalen utvärderar årligen aktiviteterna och anpassar upplägget för att göra det så lekfullt och engagerande som möjligt. De försöker också engagera barnen och ta vara på deras nyfikenhet genom att be dem berätta vad de tror om bibliotek och vad de tycker om att läsa för böcker. Tanken är att det ska vara en positiv upplevelse som ska väcka läslust.

Nyligen har denna biblioteksintroduktion omarbetats så att det nu ingår en film som biblioteket skickar ut till skolorna inför besöken. I filmen presenteras biblioteket på ett lekfullt

sätt och ett mysterium kring försvunna bibliotekskort presenteras i slutet. I slutet av filmen så ber personalen barnen att komma till biblioteket och hjälpa till att hitta de försvunna bibliotekskorten. När barnen sedan kommer till biblioteket så letar de tillsammans efter ledtrådar i biblioteket som leder fram till bibliotekskorten. Därefter pratar personalen och barnen tillsammans utifrån korten. De pratar om hur lång tid en bok kan lånas och hur man lånar en bok. Därefter får barnen själva hitta böcker att låna. Under besöket får barnen även varsin bokgåva och de får med sig ett brev hem till vårdnadshavarna där det står information om biblioteket, varför det är viktigt att läsa och vad barnet har varit med om på biblioteket. Dessa träffar genomförs varje år för alla förskoleklasser i Köpings kommun.

Arbetet utvärderas årligen när alla tillfällen är slut. En av de medarbetare som arbetar med biblioteksintroduktionerna säger: "Jag har träffat många förskoleklasser och gjort på olika sätt när det kommer till bibliotekslekar. Det som fungerar allra bäst är när det är lekfullt och inte så mycket stillasittande.

NORBERG

Norbergs bibliotek genomför årliga biblioteksintroduktioner för alla sexåringar för att välkomna nya låntagare och visa upp bibliotekets möjligheter. Syftet är att lära barnen hur biblioteket fungerar och hur man använder det. Aktiviteten är ett samarbete mellan bibliotekspersonal och förskolepedagoger som innehåller lek, bus och allvar.

Upplägg för biblioteksintroduktioner i Norberg:

Förarbete: I början av terminen skickar biblioteket ut samtyckesblanketter till klasslärarna som samlar in dessa. I god tid innan Bokleken får biblioteket tillbaka dem ifyllda och då tillverkas bibliotekskorten som barnen sedan får från skattkistan under biblioteksbesöket. I de fall då det inte har gått att få till en samtyckesblankett med vårdnadshavaren så får barnet i stället låna tre böcker på förskoleklassens bibliotekskort.

Välkomnande och presentation: Barnen hälsas välkomna vid ytterdörren och visas in, får hänga av sig ytterkläder och skor, sedan börjar de leka *Följ John* genom biblioteket, en lek som slutar med att barnen sitter på utlagda filtar bredvid bilderbokstrågen i barnavdelningen. Efter det följer en kort presentation där alla får säga sina namn och applådera för biblioteket. Bibliotekets medarbetare, den som leder aktiviteten, blandar information med lek och rörelse. Det finns även inslag av att lyssna på barnen och ta de funderingar som kommer upp på allvar, ingen biblioteksintroduktion blir den andra lik. Ett av momenten som ingår i introduktionen är också att barnen får gissa hur många böcker som finns på biblioteket. När de vet hur många tusentals böcker som finns, förstår det hur svårt det kan vara att hitta just den bok man letar efter, om man inte känner till ett knep.

Boklekar: Lekledaren berättar om att böckerna måste stå med sina kompisböcker och tillsammans leker och pratar de om "bokstavskompisar" och "typkompisar" och leker följande lekar:

- *Hitta bilderbokens kompis:* Alla får varsin bilderbok. När de känner igen bokstaven på framsidan, så får de leta rätt på bokens kompisar i trägen.

- *Bokplåsterleken:* Lekledaren visar med hjälp av Pippi Långstrump hur man lagar en bok som gått sönder och pratar om hur böcker kan gå sönder och hur man ska göra för att undvika det.
- *Biblioteksleken:* Alla barn får välja varsin typ av bok som de själva skulle vilja vara om de var en bok. Lekledaren placerar ut barnen som böcker vid de olika hyllorna där de skall stå med sina "bokkompisar". Sedan kommer förskolepedagogen och agerar låntagare, och lånar barnen (som nu är böcker). De vuxna skannar "böckerna" (alltså barnen) dem och talar om för böckerna hur länge de får vara borta på sin resa från biblioteket. Efter en snabb resa i tidsmaskinen har det gått fyra veckor och böckerna kommer tillbaka och "blippas in" med en scanner och personalen kollar tillsammans med barnen om någon bok behöver bokplåster.
- *Bokmärkesleken:* Barnen får var och en välja en sak som man inte ska ha som bokmärke, saker som kan skada boken. Lekledaren brukar ta upp lite tokiga saker som exempel, som till exempel en ostmacka eller en limpistol. Sedan pratar de också om hur man kan undvika att skada boken. I slutet av leken tar lekledaren fram riktiga bokmärken, och barnen får då välja varsitt.

Trolleri: Efter lekarna brukar lekledaren berätta om sin kompis som ska komma och trolla för barnen, men som försovit sig och inte har kommit ännu. Lekledaren går sedan iväg och letar efter vännen men byter i smyg om till sitt alter ego Klacke. Denna figur dyker sedan upp och lär barnen trolla. Tillsammans förvandlar barnen och Klacke sig till bebisar, sedan till tonåringar följt av mammor och pappor och slutligen till pensionärer. Vid varje åldersgrupp besöker de respektive avdelningar och de leker sig igenom bibliotekets alla avdelningar och tittar på böcker, datorer, toaletter, kaffemaskin och tidningshörna. Slutligen förvandlas barnen till sig själva igen och ska då så snabbt som möjligt ta sig tillbaka till barnavdelningen. Under tiden byter lekledaren om, tillbaka till sig själv, och hittar barnen tillbaka på filtarna på barnavdelningen. Lekledaren brukar då få höra hela historien från barnen om att Klacke varit där och trollat. Norbergs bibliotek har gjort flera filmer om trollkarlen Klacke, som finns att se på bibliotekets Youtubekanal och Facebooksida. Två filmer finns med i referenslistan som inspiration.

Avslutning: Efter detta äventyr berättar lekledaren om skattkistan som hittats i bibliotekets källare dagen innan och som de inte kan få upp. Men med barnens nyvunna trollerikunskaper lyckas de till slut trolla upp kistan och hittar barnens egna bibliotekskort i botten av kistan. Efter det förklarar ledaren hur korten fungerar och hur man tar hand om sitt bibliotekskort. Slutligen delas bibliotekskorten högtidligt ut till var och en av barnen. Barnen får sedan låna tre böcker var, får varsin bokkasse att bära böckerna i och ett diplom som visar att de deltagit i en biblioteksintroduktion på biblioteket. De får också med sig information till sina vårdnadshavare om vad deras barn varit med om samt en inbjudan till att komma tillbaka och låna fler böcker.

Pedagogerna fortsätter med mer läsande i skolan och gör regelbundet besök på biblioteket under hela läsåret. Norbergs kommun har också ett årligt läsfrämjandeprojekt med samma barn. Bibliotekspersonalen tycker att biblioteksintroduktionerna fungerar mycket bra och är uppskattade av både av barn och personal. Varje vår så har Norbergs kommun ett läsfrämjandeprojekt med samma barn som varit på biblioteksintroduktionerna och som

bygger på en högläsningbok. 2023 arbetade de med boken *Amy, Aron och Anden* (2017) av Stark, U. [Här kan man se en film om projektet.](#)

SKINNSKATTEBERG

Skinnskattebergs bibliotek genomför årliga biblioteksintroduktioner för sexåringar för att skapa trygghet och bekantskap med biblioteket och dess personal. Syftet är att visa barnen bibliotekets utbud och hur man använder det, samt att förmedla litteraturens kraft.

Upplägg för biblioteksintroduktioner i Skinnskatteberg:

Välkomnande: Bibliotekspersonalen hälsar barnen välkomna, presenterar sig och frågar om deras tidigare erfarenheter av biblioteket.

Rundtur och högläsning: Personalen visar böcker, läser högt och svarar på frågor.

Återkommande besök: Elever i år 1, 4 och 7 får påminnelser och utökade introduktioner till bibliotekets avdelningar och resurser.

Återkoppling: Vårdnadshavare och pedagoger ger feedback efter besöken, och bibliotekspersonalen anpassar och förbättrar introduktionerna baserat på denna återkoppling.

Biblioteket strävar efter att ständigt utveckla och förbättra sina biblioteksintroduktioner genom dialog och återkoppling.

SURAHAMMAR

En gång om året bjuds alla barn i Surahammars förskoleklasser in till biblioteket. Biblioteksintroduktionen sker på Surahammars bibliotek samt på filialbiblioteken Virsbo och Ramnäs. Syftet är att barnen ska bli bekanta med biblioteket och personerna som arbetar där, att de lär sig hur man hittar på biblioteket och får veta vad som händer där. Det är viktigt att barnen ska känna att det är deras bibliotek och att de vill komma tillbaka dit. Barnen kommer med sin klass från lågstadieskolorna i Surahammar, Ramnäs och Virsbo.

Bibliotekets medarbetare har både inspirerats av Anne Ljungdahls bok och utvecklat en egen variant där barnen får följa en röd tråd genom biblioteket. Biblioteksintroduktionen sker alltid när biblioteket är stängt för allmänheten. Bibliotekets personal som leder bokleken brukar först samla barnen innanför entrén och fråga vad de tror att de ska få göra på besöket. Lekledaren berättar sedan att böckerna är allas och att det finns mycket annat man också kan göra på biblioteket. Efter det berättar hen att barnen ska få egna bibliotekskort, och att de finns förvarade i en väska. Men när ledaren letar i väskan så hittas inte korten, i stället syns en mystisk röd tråd som slingrar sig från väskan bort i biblioteket. De följer tråden tillsammans, och på vägen hittar de saker som någon har lämnat efter sig: bland annat godispapper, trasiga böcker och läskburkar. På vägen tittar lekledaren och barngruppen också på olika sorters böcker och hur man hittar dem. Till sist kommer de fram till bibliotekets utlåningsautomat där den busiga bibliotekskatten Saga sitter med alla barnens lånekort. Lekledaren visar då hur man lånar och därefter får barnen välja varsin bok

som de sedan lånar själva. Barnen får också med sig ett litet brev hem som de ska visa för sina vårdnadshavare.

Biblioteksintroduktionerna funkar enligt bibliotekspersonalen bra och både lärare och elever brukar tycka att det är roligt. Det funkar väldigt bra att *någon annan* busar och betar sig fel på biblioteket, då får barnen känna sig kompetenta när de vet precis hur man ska göra och bete sig på ett bibliotek.

VÄSTERÅS

Västerås stadsbibliotek erbjuder fortfarande biblioteksskola för sexåringar på alla sina olika enheter, både stadsdelsbibliotek, huvudbiblioteket och biblioteksbussen. Det har biblioteket gjort sedan Anne startade upp metoden i slutet av 1980-talet. Syftet är fortfarande att ge barnen en positiv och lustfylld upplevelse av biblioteket och att alla barn ska få tillgång till biblioteket. Varje medarbetare som ansvarar för en biblioteksskola planerar sitt eget upplägg baserat på kollegialt erfarenhetsutbyte. Nedan följer två exempel.

Biblioteksbussen

Mål: Alla sexåringar på Västerås landsbygd deltar i biblioteksskolan.

Aktiviteter: Lustfyllt samtal om att låna böcker, personlig guidning bland böckerna, och utdelning av bokgåvor.

Utvärdering: Personal diskuterar och utvärderar besöken för att förbättra dem.

Skiljebo bibliotek

Mål: Introducera biblioteket och få barnen att känna sig hemma.

Aktiviteter: Samtal om biblioteket, lekfulla inslag som att leta efter något i biblioteket, och utdelning av bibliotekskort.

Utvärdering: Kortfattad muntlig utvärdering efter varje tillfälle och skriftlig utvärdering vid halvårsuppföljningar.

Målet för Västerås stadsbibliotek är att 75 procent av kommunens sjuåringar ska ha ett bibliotekskort, och 2023 låg den siffran på 85 procent.

Kommentar från en bibliotekarie i Västerås:

– Varje gång ett barn skriver sitt namn på sitt första bibliotekskort sker en viktig ingångsrit till barnets vuxenblivande. Jag ser på mig själv, som bibliotekarie, som att jag är en av de första mer "offentliga" personer som barnet träffar på och att det därför är viktigt att vi ger ett välkomnande intryck!

7.2 Nya goda exempel från resten av landet

I syfte att komplettera alla boksagor, boklekar och bokvisor som beskrivits i tidigare upplagor av *Boklek* så finns här några nyare exempel och tips från olika verksamheter runt om i landet. Det är många intressanta metoder som jag har fått kännedom om under arbetet med att revidera *Boklek*. Den gemensamma nämnaren i dessa exempel är att alla initiativ och aktiviteter syftar till att introducera barn till bibliotek och främja deras läsning. De olika aktiviteterna och projekten är utformade för att göra biblioteket till en välkomnande och engagerande plats för barn, där de kan lära sig om bibliotekets funktioner, få sina första bibliotekskort och delta i olika läsfrämjande aktiviteter. I detta kapitel finns också ett boktips och exempel på kunskapshöjande digitala resurser.

BIBLIOTEKSUTVECKLING BLEKINGE KRONOBERG – ATT MÖTA BARN I BEHOV AV SÄRSKILT STÖD

Biblioteksutveckling i Region Blekinge Kronoberg har tagit fram en samling filmer om att möta barn i behov av särskilt stöd som just handlar om vad som är viktigt i mötet med dessa barn och riktar sig till de som möter familjer i sitt arbete. [Om att möta och bemöta barn i behov av särskilt stöd](#). Det är fyra filmer på 20 minuter var för alla som arbetar med barn 0–6 år och deras familjer med Nordström, A. (2024), leg. logoped och verksamhetsutvecklare hos Biblioteksutveckling.

BIBLIOTEKSUTVECKLING REGION KALMAR LÄN OCH MÖRBYLÅNGA KOMMUN SAMVERKAR KRING ALLA BARNNS BIBLIOTEK

Biblioteksutveckling Region Kalmar län har tillsammans med Mörbylånga kommun tagit fram ett inspirationsmaterial till barnrättsarbete på folkbibliotek. Inspirationsmaterialet bygger på erfarenheter från projektet *Alla barns bibliotek* i Mörbylånga kommun, ett projekt som finansierades med medel från Kulturrådets bidrag *Stärkta bibliotek*. Projektet syftade till att stärka barnverksamheten på kommunens tre folkbibliotek och förbättra tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Resultatet blev en handlingsplan, en rapport om barnens fysiska rum och en ny barnavdelning på Degerhamns bibliotek. Elin Johansson och Saga Qvant, som ledde projektet, arbetar nu vidare med barnrätt och tillgänglighet. Deras skrift finns att ladda ner på nätet: [Alla barns bibliotek: Inspiration till barnrättsarbetet på folkbibliotek](#) (2022).

BOLIBOMPA: DRAKENS KOMPISAR. GÅR TILL BIBLIOTEKET (SVT PLAY)

SVT:s barnprogram Bolibompa har producerat flera korta filmer med den populära figuren Draken, som följer med barn i nya situationer. Ett avsnitt som producerades 2022 heter *Bolibompa: Drakens kompisar. Går till biblioteket*. (2022). I filmen är det Albert och Draken som går till ett bibliotek. Det är en kort film på fem minuter där Draken lär sig att hitta på biblioteket, att prata tystare och att låna böcker. Filmen finns tillgänglig på SVT Play till och med 7 juli 2025. Ett arbete pågår för att se om den kan finnas kvar längre.

ESKILSTUNA KOMMUN: LÄSSATSNINGEN

[Eskilstuna stadsbiblioteks lässatsning](#) riktar sig till alla barn i Eskilstuna samt all pedagogisk personal i förskolan, skolan, skolbiblioteken, på fritidshemmen och familjecentralerna. Inom biblioteket finns ett lästeam bestående av sju erfarna bibliotekskonsulenter som arbetar med Lässatsningen. Totalt når Lässatsningen cirka 15 000 barn varje år i 30 skolor inkl. elever i förskoleklass samt ett 90-tal förskolor, med 6000 barn i Eskilstuna kommun. Även på fritiden möter barn Lässatsningen som tillsammans med folkbiblioteken genomför läsfrämjande aktiviteter, bland annat lovverksamhet, författarbesök och Sommarboken.

Lässatsningen genomför regelbundet Brumme och -Fnisses Bokskola. Brumme och Fnisse är Lässatsningens maskotar. Denna bokskola har som mål att sänka tröskeln för barn att komma till biblioteket och visa att de är välkomna. Alla sexåringar i kommunen bjuds in till biblioteket i Eskilstuna kommun via sin förskola eller förskoleklass. Introduktioner till biblioteket och visningar sker både på stadsbibliotekets barnavdelning och på stadsdelsbiblioteken. Biblioteksbussen besöker förskolor som ligger långt från ett folk- eller skolbibliotek. Barnen får en visning av biblioteket och en Lässatsningspåse som innehåller en bokgåva, en penna, ett nyckelband, en korthållare samt information till vårdnadshavare med en uppmaning till att skaffa bibliotekskort till sitt/sina barn. Även en lärarhandledning till bokgåvorna följer med. Samma böcker som barnen får i påsendelas även ut till förskolan och förskoleklassen. En digital bokskola genomfördes under pandemin som fortfarande finns att se på [Eskilstuna stadsbiblioteks Youtubekanal](#).

Lässatsningen i Eskilstuna bedriver också ett arbete med Läscertifiering av Eskilstunas förskolor. Sedan januari 2022 kan förskolor i Eskilstuna läscertifiera sig. Detta innebär att språkutveckling integreras i allt arbete på förskolan, vilket hjälper dem att nå läroplanens mål. Syftet är att öka barns läslust och skapa bra förutsättningar för deras utbildning. Läscertifieringen uppmuntrar förskolor att aktivt arbeta med läsning och litteratur, vilket är grundläggande för allt lärande och för att kunna delta i samhället. Detta ökar också likvärdigheten i barns utbildning. Tanken är att barnet ska se sig själv som en läsande person, med tilltro till sin egen förmåga. Läs mer i länken 9.2. Referenser.

LEK EN BOK

Eftersom jag har skrivit Boklek blev jag naturligtvis väldigt nyfiken på en bok som heter Lek en bok. I den nya boken Lek en bok (2024) berättar författarna Cedervall, S., Hallgren, E. & Sundebrant, P. om hur gemensam läsning kan kombineras för språkutveckling och estetiskt engagemang med utgångspunkt i läroplaner och aktuell forskning. De är verksamma som dramapedagoger och knutna till Institutionen för ämnesdidaktik vid Stockholms universitet. Boken ger en mängd idéer och konkreta modeller för hur drama och högläsning kan utveckla ett barns språk. Författarna beskriver läsfrämjande genom lek och skapande, i äventyr som går i och utanför rollen och skapar engagerande möten mellan barn och vuxna som utforskar teman tillsammans. Särskilt fokus läggs på metoden processdrama och hur dramaturgin i en bilderbok eller kapitelbok kan anpassas till ett semistrukturerat förlopp.

När barn deltar i eget skapande och gestaltar berättelser, blir de aktiva och kreativa deltagare som utforskar nya världar och perspektiv. Boken avger idéer och modeller för hur drama och gemensam läsning kan kombineras för språkutveckling och estetiskt

engagemang och hur dramaturgin i bilderböcker och kapitelböcker kan anpassas. Den är användbar för förskolläro- och lärarutbildning samt för pedagoger, bibliotekarier och andra inom skola, omsorg och barnkultur.

MÖLNDALS KOMMUN: LITTERATURPROFILERADE FÖRSKOLOR

I Mölndals litteraturprofilerade förskolor är böcker och berättelser ständigt närvarande i samarbete med biblioteket. Varje läsår går barn och pedagoger på en sagoresa som inspirerar till lekfullt lärande. Drygt hälften av förskolorna i Mölndal har en litteraturprofil, med fokus på att använda litteratur i det dagliga arbetet, ge barnen positiva upplevelser av böcker och läsning, och samarbeta med biblioteket. För att bli diplomerad som litteraturprofilerad förskola krävs att man uppfyller kriterier som att använda litteraturens möjligheter, ge barnen möjlighet att uttrycka sig med flera språk och regelbundet utvärdera och utveckla arbetet. Processen tar minst ett år och innebär stöd från bibliotek och verksamhetsutvecklare. När alla kriterier är uppfylla sker en högtidlig diplomeringsceremoni. Mer detaljerad information finns på webbsidan [Litteraturprofil i Mölndals förskolor](#) och i boken *Barnbokens magi: Lärande samspel i sagans värld* (2017) och *Språkets alla möjligheter* (2023) av Eriksson, M.

REGION ÖREBRO LÄN OCH BARNRÄTT PÅ BIBLIOTEK

Biblioteksutveckling inom Region Örebro län har sedan 2018 drivit en process för att skapa en mer barnrättsbaserad verksamhet på folkbiblioteken i regionen. Här finns länk till den handbok och de rapporter som de har varit med och tagit fram: [Barnrätt på bibliotek](#). De har särskilt fokuserat på frågan om barn och unga kan få bibliotekskort utan vårdnadshavares underskrift. Frågan har belysts i en barnkonsekvensanalys utifrån barnets rättigheter enligt FN:s konvention. Det handlar om barnets rätt att vara en aktör i sitt eget liv, rätt till skydd och integritet, samt risken att barn i utsatthet inte får likvärdig tillgång till biblioteket. Under hösten 2021 genomfördes denna prövning och analys, vilket resulterade i rapporten "Prövning och analys av barnets bästa när det gäller tillgång till ett eget bibliotekskort". Rapporten finns med bland länkarna i kapitel 9.2 Elektroniska publicerade källor.

SANDVIKEN: FOLKBIBLIOTEKET OCH SKURK-ALFONS

På Sandvikens bibliotek får alla förskoleklasser komma på Bokskola. De lär sig om biblioteket och får sitt första bibliotekskort. Just nu är Bokskolan utformad utifrån en dramatisering och ett uppdrag i form av en deckargåta: *Skurk-Alfons och de stulna lånekorten*. Anna Karlsson, barnbibliotekarie på Sandvikens folkbibliotek, använder en deckarhistoria med Alfons Åberg för att lära barn om biblioteket. Barnen får en videohälsning från Skurk-Alfons som berättar att han stulit deras lånekort. För att få tillbaka korten måste barnen klara olika uppdrag i bokskolan. Vid ankomsten till bokskolan hälsar Anna på barnen och pedagogerna, och de diskuterar vad de vet om biblioteket. När Anna öppnar en kista och upptäcker att lånekorten är borta, får barnen ledtrådar från Alfons för att hitta dem. Läs mer via Litteraturhuset Trampolin i Sandvikens blogg. Den verksamheten arbetar med läs- och språkutveckling med estetiska metoder för barn och unga 0–18 år. Deras blogg är för dig som vill ha tips och idéer på aktiviteter och böcker samt veta mer om aktuell forskning inom området: [Sandviken. Trampolin och bokskola med Skurk-Alfons och de stulna lånekorten](#).

STOCKHOLM: ENSKEDE BIBLIOTEK

Bibliotekspersonalen på Enskede bibliotek vill vara säkra på att alla blivande skolbarn i bibliotekets närområde har ett bibliotekskort, vet var biblioteket ligger och känner igen personalen som arbetar där. De vill dessutom få bra kontakt med alla förskolans pedagoger och barnens vårdnadshavare. Av den anledningen träffar de varje år förskoleklasserna på biblioteket med en dramatiserad version av en av bibliotekspersonalens utvalda bilderbok. Barnen får samma bok som gåva och pedagogerna får en lärarhandledning med tips och råd på hur de kan arbeta vidare med boken samt involvera vårdnadshavarna.

UMEÅ STADSBIBLIOTEK: TEGSBIBLIOTEKET

Tegsbiblioteket och alla andra folkbibliotek i Umeå bjuder regelbundet in alla förskoleklasser i kommunen till visningar av biblioteket. Visningarna avslutas sedan med en sagostund. Barnen får som avslutning en bokgåva, en blankett för eget bibliotekskort till vårdnadshavarna samt en folder med information om vad barnet gjort på biblioteket samt hur barnet skaffar ett bibliotekskort.

ÖREBRO KOMMUN: VIVALLA BIBLIOTEK OCH BARNENS LÄSDIPLOMERING

På Örebro stadsbibliotek och särskilt på Vivalla bibliotek har biblioteken en satsning som kallas Läsdiplomering eller Sagodiplomering. Målet med diplomeringen är att öka barns läslust och få dem att förstå att biblioteket är till för dem. Det är förskolans och skolans pedagoger som samarbetar med bibliotekets personal genom möten och mejlkontakt. Diplomeringen erbjuds till förskolor och skolor i Vivalla för barn i förskoleklass upp till och med årskurs 3. Barnen ska ha blivit lästa för eller själva läsa tio böcker före besöket. Vid besöket får barnen leta efter gömda bilderboksfigurer i biblioteket och berätta om dem. Bibliotekspersonalen berättar om biblioteket och läser en kort saga. Efteråt delas storläsardiplom ut till barnen, och förskolan får en faktabok som present. Barnen känner sig trygga och återvänder ofta till biblioteket med sina vårdnadshavare.

8. ÖNSKEMÅL FÖR FRAMTIDEN

*Jag kan ensam inte förändra världen,
men jag kan kasta en sten över vattnet,
för att skapa många ringar.*

Moder Teresa

För att skapa en bättre framtid för våra barn och deras relation till böcker och bibliotek, finns det flera viktiga åtgärder som enligt mig behöver genomföras. Lekens pedagogiska möjligheter är oändliga. Många förskolebarn har svårt för formell undervisning, men älskar att lära sig saker. Genom att utvidga leken kan den vuxna föra in nya kunskaper. Detta är en insikt som Knutsdotter Olofsson, B. framhåller i sin bok *I lekens värld* (2003) och som alla bör ta fasta på.

Vid revisionen av *Boklek* har jag identifierat flera framtida behov och önskemål. Jag håller med barnrättsstrateg Gustafsson-Wallin, M. i den barnkonsekvensanalys som de genomfört i Region Örebro län när hon föreslår att alla barn ska få bibliotekskort utan vårdnadshavares underskrift. Det skulle vara en mycket viktig och kraftfull åtgärd att ge alla barn från och med 6 år och uppåt automatiskt fick tillgång till ett eget bibliotekskort, i samarbete med skolan, oavsett vårdnadshavares underskrift eller inte. Uppgifterna till bibliotekskortet skulle möjligtvis kunna samköras med skolornas personuppgiftsregister för sexåringar, vilket borde vara tekniskt och juridiskt relativt enkelt. Detta är något som barnrättsstrateg Gustafsson-Wallin i barnkonsekvensanalysen betonar och som jag anser behöver genomföras snarast i alla kommuner. Jurister med kompetens om personuppgifter och barns rättigheter behöver undersöka om det är möjligt att göra detta under nuvarande dataskyddsförordning (GDPR) så snart som möjligt. Fördelarna med detta är många. Skol- och bibliotekspersonal kan använda sin arbetstid till att arbeta med barnen istället för att lägga tid på administrativt arbete med att få vårdnadshavares underskrift och skriva in uppgifter manuellt. Det skulle också underlätta för barn som av olika anledningar har svårt att få vårdnadshavares samtycke till att få skaffa eget bibliotekskort.

Vidare behövs ny forskning om hur introduktioner till bibliotek och böcker bäst kan genomföras, följas upp och utvärderas. Det saknas vetenskaplig evidens om detta, och det är något som behöver åtgärdas. Jag har dock hittat tre äldre examensarbeten som nämner och tar upp boklek:

- Björkman, M. Att läsa är att leva. Artiklar om läslust och läsfrämjande i Barn & Kultur 1970–2003 (2004).
- Nordhall, E. Utvärdering av Bibliotekslek i förskolan (1990).
- Rådberg, L. Lustfyllda möten med böcker och bibliotek: barnbibliotekariers läsfrämjande metoder för sexåringar, samt läsning och böcker för den åldern (2003).

Dessutom har biblioteken blivit mer digitala, och det finns ett behov av metodstöd för att introducera de digitala biblioteken för barn. Bibliotekens webbsidor och medier, samt arbetet med källkritik och AI-verktyg, behöver också anpassas till barn. Det finns också ett behov av att skapa fysiska och digitala nätverk och möten mellan personer som arbetar med biblioteksintroduktioner. Exempelvis skulle Svensk biblioteksforening, Kulturrådet och Skolverket via NCS (Nationellt nätverk av Läs-, språk- och skrivutvecklare samt skolbibliotek) kunna bjuda in till sådana forum. Det är också viktigt att följa upp Kungliga bibliotekets årliga statistik över folkbibliotek. År 2023 var rikstalet endast 22 procent aktiva låntagare under 18 år i förhållande till antal invånare i samma ålder i landet. Dvs. hade 78 procent av alla under 18 år i Sverige inte använt sitt bibliotekskort under 2023. Vad kan biblioteken i landet göra åt det?

Information till nya i Sverige bör innehålla vikten av att låna böcker på bibliotek till barn samt att läsa böcker för dem.

Den svenska barnboksakademin har gjort ett manifest med 17 skäl för barnboken som numera finns utgiven som en Pixibok. På samma sätt skulle ett manifest om varför bibliotek för barn är viktigt, också kunna tas fram. Boken [17 skäl för barnboken](#) finns både på svenska och på nio olika språk. En dröm skulle vara om en pixibok med ett manifest om varför barnbibliotek är viktiga också skapas, till exempel baserad på den korta filmen *Bolibompa: Drakens kompisar. Går till biblioteket* och att SVT dubbar filmen till olika språk och förlänger dess tillgänglighet på SVT Play. En ny film med Bolibompadraken om hur man behandlar böcker bra ligger också på min önskelista.

Boklek har varit en röd tråd i hela mitt yrkesliv. Och liksom den röda tråden fortfarande används i en del av de boklekar som genomförs i Västmanland idag ser jag också hur biblioteket och det läsförmedlande arbetet skulle kunna vara en röd tråd i ett barns liv på resan från att vara barn till att bli vuxen. Man börjar med [Bokstart](#) och fortsätter sedan med satsningen på biblioteken för små barn och deras vårdnadshavare. Alla bibliotek har samarbeten med förskolor och inspirerar pedagogerna till mer läsning. När det blir dags för att börja skolan möts biblioteket och barnen i en boklek. Alla sexåringar besöker biblioteket med sin förskoleklass och får ett alldeles eget bibliotekskort. Den nyfikenhet och läshunger som barnen har kan då utvecklas och blomma under skoltiden genom kunniga pedagoger och tillgång till böcker och skolbibliotekarier med välfyllda skolbibliotek. Regelbundna besök till kommunens folkbibliotek säkerställer att läsningen och intresset för läsning kan växa. Som avslutning på barndomen och för att välkomna denna person in i vuxenlivet skulle fler folkbibliotek kunna göra som Härnösands bibliotek och dela ut [en bokgåva även till nyblivna 18-åringar](#) för att välkomna dem som vuxna låntagare och besökare på biblioteket.

Boklek handlar om att skapa lekfulla möten mellan barnen och oss vuxna. Det borde vara bibliotekets huvuduppgift att säkerställa att alla barn får en rättvis och inspirerande introduktion till biblioteket. Det blir också symboliskt att få ett eget bibliotekskort och via boklek bekanta sig med biblioteket och delta genom eget skapande och fantasi. Det är ett viktigt steg mot att främja läslust och kunskap hos våra yngsta medborgare. Med boklek och biblioteksintroduktioner kan vi stärka bibliotekens roll som en central plats för lärande och upptäckt, och ge alla barn möjlighet att upptäcka böckernas magiska värld.

“En barndom utan böcker, det vore ingen barndom. Det vore att vara utestängd från det förtrollade landet, där man kan hämta den sällsammaste av all glädje”.

Lindgren, A.

Tack alla som jag haft dialoger med under alla år och därmed varit med och skapat *Boklek*.

Anne Ljungdahl, 2025

9. REFERENSER

Böcker skall blänka som solar och gnistra som tomteblöss.

Medan vi läser böckerna läser böckerna oss.

Kan böcker läsa människor? Det kan de förstås!

Hur skulle de annars kunna veta allting om oss?

Hellsing, L. (1982)

9.1 Tryckta publicerade källor

- Asplund, L. O. (1983). *Äppelmelodier och Lurendrejerier*. Stockholm: MNW.
- Barnens svenska sångbok (1999). Urval och kommentarer Palm, A & Stenström, J. Stockholm: Bonnier.
- Bergström, M. (1990). *Hjärnans resurser - en bok om idéerna uppkomst*. Jönköping: Seminarium.
- Bergström-Isacsson, M. (1997). *Musik från topp till tå*. Gislaved: Svensk skolmusik.
- Blomberg, M. (1988). *Världens bästa lekmaterial. Att arbeta med litteratur i förskolan*. Stockholm: Liber.
- Borrman, P. & Hedemark, Å. (2015). *Leonards plåster. Om syfte, barnsyn och kvalitet i bibliotekets sagostund*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholms skriftserie 15.
- Broms, S. (2021). *Biblioteken och juridiken*. (3.e uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Cedervall, S., Hallgren, E. & Sundebrant, P. (2024). *Lek en bok: drama och gemensam läsning för språkutveckling och estetiskt engagemang*. Lund: Studentlitteratur.
- Centerheim-Jogeroth, M. (1988). *Vägen till språket*. Stockholm: Liber.
- Donaldson, J. (2019). *Kocken och kungen*. Stockholm: Lind & Co.
- Doverborg-Österberg, E. & Pramling, I. (1985). *Att förstå barns tankar*. Stockholm: Liber utbildningsförlaget.
- Doverborg-Österberg, E., Pramling, I. & Qvarsell, B. (1987). *Inläring och utveckling*. Stockholm: Utbildningsförlaget.
- Ehn, B. (1983). *Ska vi leka tiger?* Lund: Liberförlag.
- Ekström, S. & Godée, C. (1984). *Språk*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Eriksson, M. (2017). *Barnbokens magi. Lärande samspel i sagans värld*. Stockholm: Lärarförlaget.
- Eriksson, M. (2023). *Språkets alla möjligheter*. Stockholm: Lärarförlaget.
- Franz, K. & Ottosson, M. (1983). *Läsa sig stark*. Stockholm: Tiden.
- Helsing, L. (1982). *Mitt ABC ingår i Första läseboken*. Stockholm: Almqvist och Wiksell läromedel.
- Helsing, L. (1987). *Bokbok eller en Boktöks Tokbok*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Henriksson, L. (1987). *Lära i lek och drama*. Stockholm: Natur och kultur.

- Johnstone, K. (1985). *Impro. Improvisation och teater*. Solna: Entré/Riksteatern.
- Knutsdotter Olofsson, B. (2003). *I lekens värld*. Stockholm: Liber.
- Möller Nielsen, E. (1951). *Historien om någon*. Stockholm: Rabén och Sjögren.
- Lindö, R. (1986). *Sagoskolan*. Malmö: Liber Förlag.
- Nilsson, B. & Gren, K. (red.) (1994). *Elefantboken: barnvisor och sånglekar*. Mölndal: Lutfisken.
- Nordhall, E. (1990). Utvärdering av Bibliotekslek i förskolan. Västerås: Högskolan i Eskilstuna-Västerås. Förskollärlinjen.
- Nordqvist, S. (1988). *Nasse hittar en stol*. Bromma: Opal.
- Norén-Björn, E. (1990). *Skulle kunna flyga. Om lekens möjligheter*. Stockholm: Barnmiljörådet.
- Norén-Björn, E. (1990). *Våga satsa på leken*. Stockholm: Liber.
- Olofsson, B. (1987). *Lek för livet, en litteraturgenomgång av forskning om förskolebarns lek*. Stockholm: Högskoleutbildning för lärarutbildning i Stockholm.
- Orlick, T. (1981). *Alla vinner! Lekar & sport byggda på samverkan i stället för konkurrens*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Parlenni, P. & Sohlman, B. (1984). *Lär med kroppen det fastnar i huvudet. Barns motoriska och intellektuella utveckling*. Stockholm: Utbildningsradion.
- Pedagogiskt program för förskolan*. (1987). Stockholm: Allmänna råd från social styrelsen. 1987:3.
- Pettersson, C. Hammarberg T. & Helleberg. L. (1990). *Barnens lag: en skrift om Barnkonventionen och barns rättigheter*. Stockholm: Rädda Barnens skriftserie. 1990:1.
- Pramling Samuelsson, I. & Asplund Carlsson, M. (2014). *Det lekande lärande barnet: i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber.
- Rasmussen Hangård, T. (1988). *Leken det stora äventyret*. Stockholm: Liber.
- Rodari, G. (1988). *Fantasins grammatik*. Göteborg: Korpen.
- Rydsjö, K. & Elf, AC. (2007). *Studier av barn- och ungdomsbibliotek. En kunskapsöversikt*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholms skriftserie 14.
- Stark, U. (2017). *Amy, Aron och Anden*. Stockholm: Bonnier Carlsen Bokförlag.
- Strandberg, L. (2017). *Vygotskij i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Tjukovskij, K. (1975). *Från två till fem år*. Stockholm: Gidlund i samarbete med Svenska barnboksinstitutet.

UNICEF Sverige (2018). *FN:s barnkonvention om barnets rättigheter*.

Vygotskij, L. S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Daidalos.

Vygotskij, L. S. (1978). *Mind in society*. London: Harvard University Press.

Wehner Godée, C. (1981). *Leka i grupp. Lekmetodik för barn i förskola, skola och fritidshem*. Stockholm: Natur och kultur.

Widestrand, O. (1977). *Smått å gott. Musiktryck för hem och skola*. Göteborg: Stegeland.

Wieslander, J. & T. (1989). *Nalle Pettersson: Visor ur barnamun*. Örebro: Kråkan och mamma mu.

Wik-Thorsell, A. L. (1985). *Berätta för barn utan bok och med*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Åm, E. (1986). *Leken i förskolan. De vuxnas roll*. Stockholm: Natur och kultur.

9.2 Elektroniska publicerade källor

[Alla barns bibliotek: Inspiration till barnrättsarbetet på folkbibliotek](#) (2022).

Biblioteksutveckling Region Kalmar län. Region Kalmar län.

[Bibliotekslag](#) (2013:801). Sveriges riksdag.

Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg (2024). [Om att möta och bemöta barn i behov av särskilt stöd](#). Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg.

Björkman, M. (2004). [Att läsa är att leva. Artiklar om läslust och läsfrämjande i Barn & Kultur 1970-2003](#). Uppsala: Uppsala universitet, Humanistisk-samhällsvetenskapliga vetenskapsområdet, Historisk-filosofiska fakulteten, Institutionen för ABM.

[Bolibompa: Draken följer med – Gå till biblioteket](#) (2022). 5 minuter. SVT Play.

[Det här är barnkonventionen](#) (2021). Barnombudsmannen.

[Digital bokskola för förskoleklass](#) (2024). Eskilstuna Stadsbiblioteks Youtubekanal. Eskilstuna kommun.

Eriksson, M. (u.å.). [Litteraturprofil i Mölndals förskolor](#). Mölndals stad.

[Lässatsningen Eskilstuna bibliotek](#) (u.å.). Eskilstuna Stadsbibliotek lässatsning. Eskilstuna kommun.

[Flernivåsamverkan främjar barnets bästa](#) (2023). Statens kulturråd.

Gustafsson-Wallin, M. (2021). [Prövning och analys av barnets bästa när det gäller tillgång till ett eget bibliotekskort](#). Region Örebro län.

Gustafsson-Wallin, M. (2023) [Barnets rätt i bibliotek](#). Digiteket.

Harryson, E. & Joëlsan, E. (2006). ["Utan biblioteket, det är tråkigt" En grupp flerspråkiga barns interaktion med tre bibliotek](#). Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/ Bibliotekshögskolan.

[Härnösandsbo + 18 år + lånekort = bokgåva](#) (u.å.). Härnösands bibliotek. Härnösands kommun.

Johansson, K. (2023). [Svenska barns läshistoria – uppfostran genom böcker](#). Digiteket.

Karlsson A. (u.å.). [Bokskola: Skurk-Alfons och de stulna lånekorten!](#). Litteraturhusbloggen.

[Kungliga Bibliotekets årliga statistik 2023](#) (2023). Kungliga biblioteket.

Lindström, F. (2024). [Språkhistorikern om det mest intelligenta människan kan ägna sig åt – lek](#). Vinter i P1 25 december 2024. Sveriges Radio.

[Läsborgarmärket! – Samla alla tre färger](#) (u.å.). Akademibokhandeln.

[Nationellt centrum för språk-, läs och skrivutveckling samt skolbibliotek](#) (u.å.). Skolverket.

Nilsson-Ehrenstråle, M. (2024). [Skolbiblioteksresursen En blogg för skolbibliotek med fokus på grundskolan](#). Blogger.

[PIRLS 2021](#) (2021). TIMSS & PIRLS International Study Center.

Pramling, N. (2023). [Lek och lärande på bibliotek](#). Digiteket.

Riving, C. (2022). [Fantasin som försvann: Om borttappade ideal i läsfrämjande insatser för barn och unga i Sverige 1980–2020](#). Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift, 25(3), s. 253–271.

Rådberg, L. (2003). [Lustfyllda möten med böcker och bibliotek: barnbibliotekariers läsfrämjande metoder för sexåringar, samt läsning och böcker för den åldern](#). Borås: Bibliotekshögskolan.

Skolverket (2023). [Försämrade PISA-resultat i Sverige och i många andra länder](#). Skolverket.

Sandin, A. S. & Berge Klebe, E. (2023). [Barns och ungas bibliotek – en kunskapsöversikt](#). Regionbibliotek Stockholm. Region Stockholm.

Svensk biblioteksörening och Svenska Unescorådet (u.å.). [Bibliotekens internationella manifest](#).